

זה היה בשמנה עשר לירח ינואר 1595 למספרם. אנית־ת־רן קטנה רחפה על פני הבוספורוס הנהדר. היום ההוא היה יום בהיר ואביב. השדות התעטפו במעטה ירק, ריח עדין ובשמי מלא את כל חלל האויר, והטיול על גדות הבוספורוס היה ענג שממי.

בתוך הספינה הקטנה ישב עלם יפה־עינים וגבה־קומה, עיניו השחורות והגדולות נעו בחוריהן במהירות חשמלית ויבט בתאב דעותו גדולה על כל סביבו. פניו השזופות והמלאות הביעו שמחה ואשר ועל שפתיו הורדות רחף חיוך קל. לפניו ישבה ביראת הכבוד, קבוצת אנשים מאילי הארץ ורוזניה וביטו על פני העלם החולם ברגשי אהבה ושמחה. הרוח נשב לאטו וינפנף את מפרשי האניה ודגליה, השמים טפטפו טללי אביב והספינה קרעה את הגלים בחפזון נמרץ ותעבור הלאה.

העלם החולם הביט מרחוק בענג מיוחד על פני כל הארמנות הבנויים לתלפיות, על המסגדים הענקים, על בתי־הכנסיות והגנות היפים שבעיר הבירה ובעיניו נוצצו זיקי גיל ושמחה. האניה התקרבה לאט לאט אל החוף ואלפי סירות ודוגיות שטו לקראתה. רגע אחרי כן השליכה האניה את עגנה ויריות רבות נשמעו מעל החומות הגבוהות, המון רב ועצום עמד צפוף ודחוק על החוף וקריאות: "יחי השולטן מוחמד השני!" קרעו את האויר. הסירה השולטנית נגעה בחוף וכל השרים הגבוהים, הוזירים ופקידי הממשלה סבבו ויכתירו סביב את השולטן וינשקו איש איש את ידו ביראת הכבוד. כרוזים למאות יצאו ויכריזו בחוצות עיר הבירה וברחובותיה, שהשולטן מוראד השלישי גוע וימת ועל כסאו עלה בנו היחיד מוחמד השני, אשר הושב מארץ גלותו.

השולטנית סופיה

לפני ההמון הרב, אשר עמד על החוף לקבל את פני השולטן החדש, עמדה אשה כבודה בתלבשת יקרה, אשר למרות כובד מספר שנותיה נכרו עוד בשרטוטי פניה סמנים של יופי וחן. שני סריסים מזוינים, מסריסי השולטן מוראד, עמדו מימינה ומשמאלה ושר גדוד שומרי המלך מאחריה. ברגע אשר דרכו כפות רגלי השולטן הצעיר על רציף החוף השתערה הגברת העדינה ותפל על צואריו ותעטרנה בנשיקות חמות.

– "אהה בני, בני! – התפרץ קול מחניק מגרונה – "בני יקירי! מה מאושרה אנכי לראותך עוד בחיים!"

זאת היתה המלכה סופיה אם השולטן הצעיר, אלמנת השולטן מוראד השלישי. המלכה סופיה לא היתה מושלמת מלידה; היא נולדה בעיר וניציה למשפחה אצילית ונכבדה מאד, היא משפחת בוף. אביה היה אז נציב האי קורפו אשר חסה אז תחת ממשלת ויניציה. סופיה היתה אז צעירה לימים, יפה וברה כאלילה. אביה אשר אהבה אהבה בלי מצרים לא יכל לחיות מבלי חברתה, וישלח ויקחנה אליו אל האי קורפי. בדרך התנפלו עליהם שודדים וישללו ויבזו את כל אשר להם, וגם את סופיה היפהפיה לקחו אתם לשלל ויביאוה קושטאה. שמה מכרה בכסף מלא לראש סריסי ארמון השולטן סלים, וזה האחרון יעדה לבנו מוראד השלישי, יורשה־העצר, ותהי לו לאשה.

סופיה ידעה למשוך אליה את לב אישה לא בלבד ביפיה הצודד נפשות ובהוד החן השפוך על פניה, אלא גם בחכמת לבבה ובתבונתה הרבה, ותחי חיים מאשרים כל ימי חייו השולטן אישה. ועתה, אחרי מות השולטן נשענה היא על חסדי בנה השולטן החדש.

קבורת השולטן מוראד

למחרת היום ההוא נעשו ההכנות לקבורת השולטן מוראד. שבוע ימים הסתירו את מיתתו מההמון ויחכו בכליון עינים לבואו של יורשה־העצר אשר הגלה בחיי אביו, כי הלא חק ומנהג ברברי שרר בימים ההם בממשלת עותמניה להמית את כל נסיכי המלכות בחיי המושלים.

וככה, נהרגו כל בניו של השולטן מוראד, למן הבכור ועד היתר צעיר, הנסיך מוסטפה; כלם הומתו בפקודת אביהם האכזרי, ורק מוחמד השני הצליח, בעזרת אחדים מגדולי הממשלה, להמלט על נפשו רחוק מגבולות עותמניה.

העם, אשר לא ידע מזה מאומה, חשב כי אחרי מותו של השולטן מוראד תפרץ מלחמה חזקה בקרב המושלים והשרים הגדולים והממלכה תקרע לקרעים רבים. מפני זאת הסתירו את מיתתו של השולטן מעיני ההמון עד אשר בא בנו וימלוך תחתיו.

המרד הגדול ותוצאותיו

לרגלי עלותו של מוחמד השני על כסא ממלכת עותמן באה מהפכה גדולה בחוגי הוזירים, השרים ופקידי הממשלה. השולטן הצעיר פטר ממשרתם את כל הוזירים, השרים וכל נושאי המשרה בממשלה, אשר משלו בימי השולטן אביו ממשלה בלי מצרים. וימנה תחתם אנשים אחרים, לפי רוחו הוא וחפצו. גם את הוזיר הגדול סיפ'אן פשה הדיח השולטן החדש מעל כסא ויזירותו ויקם תחתיו את פ'ירחד פשה, איש עריץ ועזם, ארי טורף המתחפש בעור כבשה תמימה, ואויבו בנפש של הוזיר המודח. ויהי מוחמד השני איש מצליח בכל אשר יפנה, ואהוב ורצוי לעמו ולצבאותיו אשר הקריבו את נפשם בעד מלכם ומשיחם וככה חי השולטן הצעיר חיי אשר ומנוחה ימים רבים, אין רעש מלחמה ואין צלצול חרבות.

אבל לא לעולם אשר, ולא לנצח חיי שקט ומנוחה! ובמשך הימים האחרונים למלכות מוחמד השני פרצו בבלולים וסכסוכים רבים אשר הקדירו את שמי ההצלחה של השולטן הצעיר. גדודי חיל ה"איספהים" דרשו מאת הממשלה הוספה על משכרתם החדשית. הממשלה נעתרה בראשונה לבקשתם, אך לבסוף מאנה להטות להם אذن קשבת ותדחה בשתי ידיים את דרישתם. גדודי האיספהים הגבורים נסו להגן על זכויותיהם ויתקוממו כאיש אחד ויארבו לוזיר הגדול פירחד פשה, ופעם, בצאתו מארמונו, השתערו עליו ויעצרו את מרכבתו, ויאיימו עליו למלאות את דרישתם. הוזיר הגשור והיהיר, אשר מפניו חלו כל צבאות תורקיה, לא נבעת מפניהם ולבו לא נפל בקרבו, בקול מושלים פנה אליהם וירעים:

– "אוי מורדים! הטרם תדעו כי קצר לא קצרה ידי מהעניש את החוטאים בנפשותיהם?! אם דין ודברים לכם, פנו לכם אל וזרת3 המלחמה, שמה תמצאנה לכם אזנים קשובות אם רק צודקות הנה תביעותיכם!"

האיספהים השפנים חרדו מאד לקול מושלם ויתפזרו לכל רוח; אך אחרי זמן קט שבה רוח הגבורה שנית לפעמם ויתקצפו ויתרגזו מאד על חוצפתו של הוזיר העריץ הזה וילכו באלפיהם לבית ה"מופתי" וידרשו ממנו במפגיע לערוך פסק דין נגד פירחד פשה ולפסלו מכהונתו.

המופתי הזקן נסה להשקיט מעט את סערת רוחם; אך לשוא! הם עמדו על דעתם בכל תקף, והממשלה נאלצה לשלם שמנה וארבעים מליון אגורות כסף בתור פיוס. ואולם, למרות הכסף אשר קבלו לא נחה עליהם דעתם של האיספהים ויחלו לרקום בחשאי מזימות רצח ונקם נגד הוזיר הגדול אשר העיז לבזותם ולחלל את שמם הגדול בתתי אותם למורדים, ונגד הממשלה אשר עמדה לימינו.

עברו ימים וירחים וקצף האיספהים הלך הלך וגדל, ומרד גדול וכללי התעתד לפרוץ. אבל המרד הזה אחר מעט לבוא מפני כי חסר היה להם ראש ומנהיג אשר ילחום את מלחמתם בגבורה ובמסירות נפש, עד שמצאו להם את האיש הראוי לכך.

האיש אשר מצאו היה אמנם איש גבור, אך יחד עם זה הוזה וחולם חלומות; האיש הזה היה מזרע היהודים ועבדאללה שמו. אביו בגד בעמו וימיר את דתו בדת המוחמדית. הצעיר עבדאללה האמין אמונת אמן כי יבא יום ועלה גם הוא על כסא ממלכת עותמן. האמונה הטפלה הזו הכתה שרשיה בלבבו בעודנו צעיר לימים, ועתה בראותו כי גדודי האיספהים התרפסו לפניו שיהיה להם לראש, ראה הגבור ההוזה, קצת מהתגשמות נבואתו, ושהיום אשר לו חכה בכליון נפש - בא, ויקם וילחם את מלחמתם.

האיספהים, בראותם כי גבורם מפליא לעשות במחנה האויב, יצקו שמן על ראשו וימליכוהו בפומבי על כל חבל תורקיה המערבית.

אז התלקחה המלחמה בעצם תקפה בין גדודי האיספהים ובין מחנה השולטן ותעש שמות בשני המחנות. חללים רבים מאד נפלו מעבר מזה ומעבר מזה, אך בכל פעם יצאו האיספהים והנצחון על ידם, עד אשר התאזר פרחאד פשה כח ויכה את גדודי האיספהים שוק על ירך והגבור עבדאללה נפל שדוד לפני צבאות השולטן.

הגזרה נגד היהודים

כשנודע לשולטן הצעיר כי האיש אשר לחם בגבורה נפלאה נגד צבאותיו ואשר זמם לרשת את כסא ממשלתו, היה מזרע היהודים, חרה בו אפו עד להשחית ויאמר לשפוף את חצי נקמתו על כל היהודים תושבי עיר הבירה ויצו לגרש את כל היהודים מארצו. העם הנדכא, אשר נטל עליו זה אלפים שנה לנוד ולנוע בתבל מדחי אל דחי

ומפנה לפנה, התחנן ויתרפס לפני המושל הצעיר להעביר את רוע הגזרה. אך כל תחנוניו ובקשותיו עלו בשיא: השולטן ווזיריו מאנו להטות אذن קשבת לתחנונם וזעקתם, והיהודים בעיר הבירה קראו צום ויזעקו ויתפללו לפני מלך מלכי המלכים להטות את לב השולטן לטובה עליהם.

בינתיים והשוטרים אצים ביהודים למהר ולצאת מן הארץ בטרם יבא היום המוגבל..

דר' אשכנזי רופא החצר

באחד הארמונות היפים הבנויים לתלפיות בעיר סלוניקי, ישבו שני אנשים וישוחחו בידידות ובחביבות רבה. הראשון היה איש זקן ונשוא פנים, זקנו הארוך והלבן היורד על פי מדותיו הוסיף לו לזית חן וכבוד, ונקל היה להכיר ברשמי פניו את חכמתו, תכונת רוחו וישרת לבו; זה היה הרופא הישיש המפורסם דון רודריגס.

לפניו ישב צעיר אדמוני ויפה עינים, אשר קראהו הרופא הזקן בשם שלמה אשכנזי.

– ובכן, גם אדוני למד חכמת הרפואה? – שאל הרופא הישיש את איש-שיחו.

– כן, אדוני הנכבד! – השיב הרופא הצעיר – אנכי למדתי חכמת הרפואה בפראג ואחרי כן נסעתי לאיטליה ואגמור שמה את חק למודי. שמה, התודעתי להוד מעלתו אחמד פשה, ציר תורקיה בוניציה. המקרה אנה לידי להצילו ממות בטוח לרגלי מחלה אנושה וממושכת שחלה בה ימים רבים והרופאים נואשו להמציא לו ארוכה. הציר התורקי משך אלי חסד עבור זה וישלם לי כפעלי. הוא לקחני אתו אל בירת עותומניה ויצגיני לפני השולטנית סופיה, ילידת וניציה, אשר לקחתני בחצר המלכות בתור רופאה הרשמי והמיוחד. השולטנית היפה האוהבת ומוקירת את השפה האיטלקית הפיקה הרבה רצון ממני על אשר מצאתני בקי ב"שפת האם" שלה ותמשכני חסד. עברו ימים מועטים והשולטנית סופיה מצאה בי איש נאמן לפי רוחה וחרוץ לא בלבד בחכמת הרפואה אלא גם בעניינים מדיניים ובהנהגת הממשלה ותשתמש בי בעניינים נכבדים מענייני הממשלה. ועתה גדול כבודי בעיניה ובעיני השרים הגדולים ורואי פני השולטן.

– ירשני נא, אדוני – פנה הרופא הישיש בשאלה אל אורחו – לשאול ממנו את הסבה אשר הכריחתהו לבוא אלי, ובמה אוכל לשרתו?

– אדוני הנכבד! – קרא האורח ויקרב את כסאו אצל הזקן, ויוסיף: אנכי באתי אליו להציע לפניו הצעה נכבדה אשר אולי תמצא חן בעיניו ואולי לא. אך בטרם דברי את דברי, אבקש ממנו להבטיחני כי השב ישיב לי תשובה ברורה על שאלתי למען אוכל לפנות על ימין או על שמאל.

– בכל לבי אעשה למענו ככל אשר לאל ידי.

– המענה הזה שמח מאד את לב הרופא הצעיר אשר ענה בשחוק על שפתיו:

"זה ירחים אחדים אשר החלטתי בנפשי להתחתן. חפצי הוא לקחת לי אשה מבנות הארץ, כי נפשי געלה בבנות ארפה אשר אופן ותכונתן זרו לרוחי. אנשים רבים הרבו לספר באוזני בשבחה של בת אחיו אסתר, ויהללו את יפיה וירוממו את חן ערכה לפני עד שלבי ונפשי נמשכו אחריה בטרם עוד ראיתיה פנים בפנים. התקוה, כי הורי אסתר לא ימנעו אותה ממני, אלצתני לבוא סלוניקה ולהציע לפניו להציגני לפניו, והיה אם אמצא חן בעיניה והיא גם היא תמצא חן בעיני, הושט תושיט לי את ידה והייתי מאושר בארץ.

לשמע דברי האורח נהרו פני הרופא הזקן ועיניו כמו הביעו את רגשי שמחתו החבויה. הוא שמע פעמים רבות את שמע הרופא הצעיר דר' אשכנזי, הרופא הרשמי⁴ רשאי לשולטן הגדול מוחמד השני, את חריצותו, חכמתו ותבונתו, ואת מרצו ועזמתו, ועתה רואה הוא בעיניו כי אמת בפי מספרו. דר' אשכנזי הוא צעיר חכם ונבון, אמיד בנכסים, יפה תאר ורם הקומה ועתיד מזהיר נשקף לו לימים הבאים. ובכן, מה יבקש לו עוד בכדי לאשר את בת אחיו היקרה לו בתבל? הוא התבונן ויתעמק רגעים אחדים במחשבותיו וימצא כי טוב וכשר הדבר להשתמש בהזדמנות זו, ויפן אל אורחו ויאמר:

– אדוני החביב! מה מאד אהיה מאושר בארץ בתתי את בת אחי היחידה לו והיקרה לי מכל חמודות תבל בידי איש אשר יאשרנה ויאהבנה כנפשו, איש אשר יוקירה וירכיבנה על במתי האשר וההצלחה, כי רבות סבלתי בימי חלדי, תלאות רבות ורדיפות אין מספר עברו על ראש משפחתנו האמללה, ורק אסתר היא חלקנו מכל עמלנו בחיים. יקרה היא לנו מזהב ומכתם אופיר, יקרה היא לנו מכל סגולות תבל ומלואה, אתה אנו חיים ובלעדה החיים נחשבו לנו כאין וכאפס, ויחד אנכי ואחי אלי קבר נרד.

אהה! – הוסיף הזקן בהעבירו את קצה הממחטה מעל לעינו הדומעות – אהה, לו ידע אדוני כמה סבלנו, כמה שבענו מרורות במשך גלותנו בספרד! בטח שמע אדוני החביב את תולדותיה העגומים של משפחתנו האומללה.

– יודע אני בכלל את "ההיסטוריה" הספרדית, אך בנוגע למשפחתכם, בפרט, לא שמעתי מאומה.

– משפחתנו – קרא הזקן בהתרגשות הנפש – משפחת קירה. היתה אחת המשפחות היותר עשירות והיותר מפורסמות שבספרד. לפני מאה ושלש שנים, בעת אשר גזרה המלכה אזבלה גרוש על היהודים מארץ ספרד, מאותה הארץ שבה התאזרחו היהודים אלפים שנה, נמנה זקני המנוח בין הרכושנים היותר גדולים שבארץ, ולכן לא היה יכל להפרד מאת הונו העצום אשר רכש בזעת אפו וללכת לגור בארצות זרות ולחיות חיי עני ולחץ, וילך וימיר את דתו רק למראית עין, כי במסתרים החזיק וישמור את כל חקותיה ומשפטיה בקדושה ובטהרה. גם את בנו היחיד דון גונזלס – הוא אבי – אשר היתה חיי רוחו ויחבק חיק דת נכריה. ואולם, הוא המיר את דתו רק למראית עין, כי במסתרים החזיק וישמור את כל חקותיה ומשפטיה בקדושה ובטהרה. גם את בנו היחיד דון גונזלס – הוא אבי – חנך זקני המנוח על ברכי תורתנו כאיש יהודי כשר המסור לעמו ודתו. אבי גם הוא הלך בעקבות אבותיו ויחנך את שלשת בניו, אותי ואת שני אחי בדרכי תורת משה הקדושה. במעבה האדמה, עמוק עמוק, היה בית תפלתנו. שמה התאספנו שלש פעמים ביום להתפלל ולשפוך שיחה ורנה לפני אלהי השמים והארץ. שמה חגגנו את חגיגתנו ושמה שבתנו את שבתנו ומועדינו, ונזהר מאד לבלי נפול ברשת מרגליהחרש אשר פרשו לרגלינו ויארבו בכל פנה נסתרה את צעדינו.

לא ארכו הימים ומגוררתנו באה, כי נפול נפלנו בצפרני החקירה (ה"אינקוויזיציה") האכזרית אשר גלתה את מקום מקדשנו למרות כל זהירותנו והתחפשותנו בפניה. ובאחד מימי החגים, בעת אשר שפכנו את שיחנו לפני אלהי המשפט, חדרה אל תוך המערה להקת כהנים ויאסרו את כלנו בזקים ויובילונו ביתה האסורים. את אחי הצעיר הובילו אל אחד מבתי המנזר ויענוהו בענויים קשים ומרים ואת אבינו שפטו... למולך. – המולך! אוי מה נורא היה השם הזה! מפניו חרדו גוים רבים, רגזו וחלו כל שומעיו, אך לא היהודים! השם הנורא הזה לא הפיל את חתתו על עמנו. אחינו היהודים רצו אל במת המוקד כאל בית משתה וחזיון, כי במה נחשבו החיים מול אהבתם היוקדת להדת, לחקותיה ולמשפטיה? ומה לא עשה העם הנרדף הזה, העם העשוק והרצוץ הזה בעד אלהיו, דתו ועמו?!

אבינו קבל באהבה את גזר דינו. הוא לא התרעם, לא התאונן, גם לא פצה את פיו, הוא קדש את עצמו ויכון לקראת הנצחון, לקראת המות.

הדבר היותר נורא והיותר מרגיז היה כי גזרו עלינו, על שלשת בניו להיות נוכחים בשעת השרפה. באחד מימות הקיץ הבהירים הוציאונו מבית הכלא, אשר בו ענו את נפשותינו בכל מיני ענויים קשים, ויסחבונו סחב והשלך אל בית השרפה.

אוי, מה איום ונורא היה המחזה ההוא! שערות ראשי תסמרנה בזכרי את הרגעים הארוכים ההמה. את אבינו, מחמל נפשנו, מצאנו מתאבק עם מר המות, מתעקם ומתפתל מכאב עצום ונורא בתוך ים להבה.

הוא פתח את עיניו הגדולות, אשר הפיצו אור כהה ומבט קודר, מבט עגום מלא געגועים ויביט אל עבר פנינו. צעקה נוראה התפרצה פתאם מתוך גרונו ותקרע את האויר ותגיע לאזנינו החרשות מהכאב העצום אשר הרגישה נפשנו, והמלים: "שמע ישראל ה' אלהינו ה' אחד"... אשר צלצלו בראשונה כקול רעמים באזנינו כמו נבלעו בהמולת הלהבה אשר לחכה את גופת אבינו הקדוש...

– אבינו! צרחנו בקול מר ונפול באין אונים על הארץ.

המחזה המבהיל והמרגיז הזה דכא אותנו עד עפר. ימים רבים שחקנו בין משברי המות והחיים, ויש אשר חפצו לשוב ולאסרנו שנית, לולא הקים לנו אלהים איש גואל ומושיע, אחד ממכרי אבינו המנוח ויחלצנו מידי האכזרים הפראים אשר יזמו לקחת את נפשנו. האיש המודע הזה לקחנו אל ביתו וידאג לנו במשך ימי חלינו עד אשר שבנו לאיתנו ונרד מערש דוינו. אז נוכחנו לדעת כי חרפה היא לנו לשוב ולחיות עוד באותה הארץ אשר בה הועל אבינו על במת המוקד, ונחליט להזניחנה לנצח.

בעמל רב הצליח בידנו להמלט מכל מבקשי נפשנו וגם אחרי אשר השתחררנו מלחץ תגרת ידם, לא הונח לנו במאומה, כי כיסנו היה ריק ובידנו לא היה מאומה, ולכן לא לפלא נחשב אם המסע ה"טיולי" ההוא ארך לנו ימים רבים עד בואנו לבירת תורקיה. שמה התמהמהנו ימים אחדים ונסע דרך סלוניקה. עדת סלוניקו קבלתנו בזרועות פתוחות ותדאג לכל מחסורינו. עמרם אחי נספח אל בית מדרש הרבנים ואנכי אל בית מדרש הרפואה.

אחי נמנה אחרי כן לראש הרבנים בסלוניקו ואנכי בליתי את כל ימי במסע.

ההצלחה האירה לנו את פניה ונחיה חיים של עושר וכבוד. אחי עמרם נשא לו אשה, אשר מתה עליו לפני שנים אחדות ותשאיר אחריה את אסתר, זו הבת היקרה והיחידה ואנכי חייתי תמיד חיי בדידות. דאגתי האחת היתה בחיים להדריך את בת אחי אשר היא מנת חלקי מכל עמלי בחיים – בדרך הישרה, לאלפנה דעת, בינה והשכל, למען תוכל באחד הימים להיות עזר ומשען לבחיר נפשה.

הנה מדוע – הוסיף הרופא הישיש בשאפו רוח בכבדות – הנה מדוע רחש לבי רגשי שמחה וגיל מאין כמותם בשמעי מפי אדוני את חפצו הכביר להתחתן את בת אחי אסתר. כי מדוע זה אכחיש את האמת תחת לשוני? הן מאושר אנכי בארץ אם אסתר העדינה תפול חבל בחיק איש יקר ונכבד כמוך – אדוני שלמה!

אלילת היופי

אסתר קירה, הבת היחידה אשר לרבי עמרם קירה, ראש רבני סלוניקו, היתה בת שבערעשרה שנה. היא היתה סמל היופי והחן. ביפיה המקסים, בהדרת החן השפוך על פניה, בתכונתה ובחריצות כפיה, משכה אליה כזרם חשמל את עיני כל רואיה. אדיקותה לאמונת אבותיה ומסירות נפשה לעמה ודתה, הוסיפו על סגולותיה הטבעיות לוית חן, תפארת וכבוד. אביה הפילוסוף ודודה הרופא התאמצו לחנך את בתם היחידה בדרך הישרה, וישפיעו עליה השפעה דתית ומוסרית כאחת. רעותה של אסתר היפה, רבקה נוניס, עלמה יתומה, חרוצה ומשכלת, אשר אספה רבי עמרם אל ביתו, היתה גם היא יפה ועדינה, ותגדל יחד את אסתר בבית רבי עמרם כאחיות תאומות מבטן. שתי היונות הלבנות לא נפרדו אשה מאת רעותה אף רגע. יחד למדו, יחד אכלו ושנו יחד יצאו לשווח בשחרי האביב ובערבי הקיץ.

הארושים

דון רודריגס הזקן הציג את הרופא הצעיר לפני רבי עמרם אחיו ויודיעהו מטרת בואו סלוניקה. רגע אחרי כן הוצג רופא החצר לפני היפיפה, אשר ברגע הראשון נקשרו שני הלבבות הודפקים 5 בעבותות אהבה טהורה. שני ימים עברו ואסתר היפה באה בברית הארושים את הרופא הצעיר דר' שלמה אשכנזי.

ערבה כל שמחה

דר' אשכנזי כתב לאמו בקרקובה ויבשרה את דבר התחתנותו עם משפחת קירה הוא תאר לה בצבעים בהירים את תמונת ארושתו היפיפה, את צלמה המלאכי ואת סגולות נפשה האצילות. "לו ראית, אמא, את הצביה – כתב החושק השכור מאהבה בין יתר דבריו – "לו ראית את בת האלהים, את הנפש הרעננה, בעיניה הציידות, בשערותיה הלטיפות, ותחבקה בין זרועותיך והיא גם היא חבקתך בשתי זרועותיה השישיות, – כי אז..."

עוד לא הספיק החושק הצעיר להביע בכתב את המון רגשות חזיונותיו, אשר הסתערו וישתפכו בקרב בתי נפשו – והנה הדלת נהפכה על צירה, ואיש אחד, עמוס בשתי חבילות מסע על כתפו בא החדרה.

אליעזר!... מה לך פה?.. איך זה באת הנה? מתי יצאת את עיר הבירה? אוי! מדוע זה פניך מפיקות אימה ופחד?.. מה קרה? דבר!...

ככה סבב הרופא הצעיר בשאלות רבות את בן משק ביתו אליעזר, אשר שמר את ביתו בקושטא.

– הרגענא אדוני ואיש חסדי – ענה אליעזר אשר ראה כי בואו הפתאמי הפתיע את אדוניו – הן אמנם אין בשורה טובה בפי, אך אם עוד לא תאחר את המועד יכול תוכל להטיב במעט את אחיך האומללים הנתונים בצרה גדולה.

– אבל מדוע זה תדבר בחידות? – התרגז הרופא אשר פקעה סבלנותו – יאירו נא דבריך ואדעה – הגדולה היא הרעה כאשר תראנה אתה בעיני רוחך!

– מי יתן והיה כדברי אדוני – רטן אליעזר וישא למרום עיניו – אנכי באתי אליך בשליחות רבנו הגדול וראשי

עדתנו, לבקשך כי תחוש מיד לעזרת אחינו השרויים בצרה גדולה, לרגלי הגזרה הרעה אשר גזר עליהם השולטן החדש לגרשם מן הארץ.

– השולטן החדש? ומוראד השולטן איה?

– השולטן מוראד גוע וימת ועל כסאו עלה בנו מוחמד השני. אשר שב מארץ גלותו.

– זה הוא הכל? – קרא הרופא כמנצח ואבן גדולה נגולה מעל לבבו וישאף רוח בחזקה – הנך רואה כי צדקתי בדברי. המצב לא כל כך שחור כאשר תתארהו וכאשר יחשבהו רבנו, הן די לי להתרפס מעט לפני ה"אמא" (ולידה) סופיה ובערתי אחרי ה"גזרה הרעה" כבער החמץ בפסח.

– הסכתנא, אדוני החביב, שמע את כל דברי – קרא אליעזר ויתאנח – הן אמר אמרת להתרפס לפני אם השולטן ובזה תעביר את רוע הגזרה, אך מפקפק אנכי אם הפעם יצליח הדבר בידך, כי קצף השולטן נגד אחינו גדול מאד עד כי כל בקשותיה של השולטנית סופיה תעלינה בתוהו.

– האם כה גדולה היא האשמה אשר אשמו אחינו לשולטן החדש? הן במבוכתי הגדולה שכחתי גם לבקש ממך את סבת הגזרה.

– הנני לספר לפניך את הכל – קרא אליעזר אחרי אשר ישב על הכסא אשר הביאו לו, – במותו של השולטן מוראד ירד גם הוזיר הגדול סיסאן פשה אשר היה רצוי ואהוד ליהודים, והצורך הגדול פירחד פשה ירש את מקומו. עריצותו של הוזיר החדש והנהגתו הגפתנית העירה את חמת גדודי האיספהים כנגדו ויקשרו קשר נגד הממשלה ונגד השולטן. המורדים לקחו להם לראש איש נבוב ופוחז, עבדאללה שמו, אשר אביו הזניח את דת ישראל ויתאשלם הוא וכל משפחתו. עבדאללה זה האמין בעצמו כי גלגל התגלגל בנפש מוסטפה, אחי הנביא מוחמד, וכי לו יאתה המלוכה, וילך וילחום בחרף נפש ובגבורה בגדודי השולטן ויעש נפלאות בתוך מחנהו. פירחד פשה הצליח סוף סוף לנצח את האויב הנורא ובאחת המלחמות נפל עבדאללה חלל לפני גדודי השולטן. השולטן, אשר ידע כי האיש אשר לחם כנגדו ואשר זמם לרשת את כסאו, הוא מזרע היהודים – בערה בו חמתו עד להשחית, וישפוך את חצי נקמתו על אחינו האומללים בצותו לגרשם מן הארץ.

– אכן נורא הדבר! – קרא שלמה ופניו הפיקו צער ויאוש – עתה רואה אנכי את המעמד בצבעים שחורים. כן! מצב נורא מאד, ועלי מוטלת החובה לחוש לעזרת אחי ברגע זה. כן, עשה אעשה ככל אשר תמצא לי ידי, אלך אל השלטונית סופיה, אתחנן ואתרפס לרגליה, אתאר לפניך את מעמד אחי הנרדפים והנענים, והאל הגדול, אשר לא עזב חסדו ואהבתו מאת עם בריתו, הוא יתנני לחסד לפניה, וקרע מעל עמו ישראל כל גזר דין רע וקשה.

את הדברים האלה דבר הרופא הצעיר בכל חום התרגשותו ובמסירות נפש מאין כמוה, הוא לבש בחפזון את מעילו ולאליעזר אמר: חכה נא לי פה עד לכתתי ביתה אסתר ארוסתי והגדתי לה כי נכון אנכי לשים לדרך פעמי למען הצל את עמי; הן בטוח אנכי כי היא לא תמנעני מזאת כי נפש יקרה לה – נפש אלהית!

נשף הפרידה

אסתר היפה ישבה לבדה בחדרה אצל השלחן, ותהגה בעיון עמוק בספר עד כי הרגש לא הרגישה ברגע אשר נפתחה הדלת וארוסה בא החדרה.

– שלום יונתי! – קרא הרופא בצעדו צעדים אחדים לפניה ויקרב אליה.

– אוה, שלום! – קראה גם היא בהניחה את הספר מידה ותושט לו את ידה – אתה פה ואנכי לא הרגשתי?

– אולי הפרעתך, יפתי, מקריאתך – קרא הוא בלטפו את קוצות שערותיה המתולתלות – אבל, הן בטוח הנני כי תסלחי לי הפעם, כי ענין נכבד מאד אלצני לבא אליך בשעה כזו ולקבל ממך את... את ברכת הפרידה לימים מועטים...

ובדברו השפיל את עיניו ארצה, כי לא יכל להביט ישר בפני העינים הלוהטות אשר לבבוהו ואשר רעדו רעד קל לשמע דבריו האחרונים.

– להפרד מאתנו כל כך מהר אתה אומר?... – מרמרה היונה בתלונה חרישית – זה לא נעים כלל!...

– אבל... אלתי... גמגם הוא בקול מחניק, מה יכלתי עשות ולי אין דרך אחרת! הדבר נחוץ מאד. הן קול אחי הנתונים בצרה בעיר הבירה קורא אלי מרחוק לחוש לעזרתם. הקול הגדול והחזק הזה יאלצני להקריב את כל היקר והקדוש לי על מזבח אהבת עמי, ומדי דברו את דבריו אלה אדמו פניו מאד ומעיניו נגרו אגלי דמע, וישב ויספר באזניה ככל אשר שמע מפי אליעזר בן משק ביתו.

– נפש עדינה! – קראה אסתר בקומה מעל הכסא – נפש זכה וברה, לך לך בשם האלהים! הן אמנם חברתך יקרה לי מאד מאד, אבל, הצלת אחי יקרה לי יותר מכל החיים ומכל חמודות תבל ומלוואה. לך לך בשם האלהים ועשית חיל. לבי ינבא לי כי הצל תציל את אחיך אשר עיניהם לך תלויות ושבת אלי בשלום!...

ברגע ההוא נכנסו רבי עמרם ואחיו דון רודריגיס בחדר האהובים ודר' אשכנזי ספר לפנייהם את כל פרשת הדברים אשר ספר אליעזר. שני האחים הצטערו אמנם על הפרידה הפתאומית הזו, אבל בראותם כי תשועת אחיהם תלויה בזה, האיצו בחתנם למהר ולהחיש את פעמיו עיר הבירה בטרם יעבור המועד.

אחרי ברכות ונשיקות חמות נפרד הרופא הצעיר מאת ארוסתו היפיפיה ומאת חתנו ודודו וישם את פניו עירה קושטא.

פורשי רשת

אחרי אשר הודח הוזיר הגדול סיפ'אן פשה, מעל כסא ממשלתו, יצא סיפ'אן מעיר הבירה וישתקע בסלוניקי. שמה, בסלוניקי, היו לו, לסיפ'אן פשה, שדות וכרמים, גנים רבים והיכלים מפוארים. הוא השתקע בסלוניקי במחשבה תחלה כי יבוא יום וקשר הידידות אשר בין השולטן החדש ובין אויבו בנפש, פירחד פשה, נתק ועלה הוא שנית על כסא וזירותו. התקוה הזו הפיחה בקרבו רוח חדשה ויחבל תחבולות כל הימים להבאיש את ריחו של הוזיר הגדול הנוכחי בעיני השולטן, אך ימים וירחים עברו וווזירנו המודח טרם הצליח לבצע את זממו, וילא6 למצא את האמצעי המיוחד אשר בעזרתו ימשוך אליו את לב השולטן לאהבה אתו ולמגר ארצה את אויבו. הנה מדוע הלך סיפ'אן פשה קודר כל היום, עצוב ונוגה תחת סבת עשתונותיו ומזמות רוחו.

ובאחד הימים, בעת אשר ישב סיפ'אן פשה וישוחח את עבדו הנאמן חמיד, התאונן סיפ'אן באזני עבדו הנאמן על חייו, הנוכחים ויתמרמר על חיי יאוש כאלה, כי הקנאה בנפש אויבו בערה בחבו כאש להבה ותאכל כעש בקרב בתי נפשו.

חמיד, אשר דברי אדוניו נגעו עד נפשו, ישב ויקשיב בקשב רב את כל דברי אדוניו, ואחר ישב לו על הכסא ויצלול בים שרעפיו.

– הנני רואה כי מצבי נגע עד לבבך – קרא האדון המתיאש ועפעפיו בחנו את חמיד עבדו הנבון – היש עצה בפך חמיד? דבר! עוץ נא עצה, אם גבר באנשים אתה!

– הוד וזירי הנכבד! – קרא חמיד הערום – יש עצה בלבבי אם רק תמצא חן בעיני מעלתו.

– דבר נא חמיד, דבר נא ויהי מה.

– הוד מעלתו יודע את ה"היסטוריה" של השולטנית סופיה, אם השולטן החדש, היא איננה מושלמית מלידה, היא נולדה על ברכי הורים נוצרים וגנב גונבה מחיק אביה ונמכרה אחרי כן להרמון השולטן, אשר חשק בה ותהיה לו אשת חיקו.

– לא אבין אל מה ירמזון מליך – קרא סיפ'אן ויקמט את מצחו.

– זה ימים אחדים ראיתי פה, בשלוניקי, "סופיה" שניה – קרא חמיד כמנצח – ראה ראיתי עלמה צעירה אשר אין ערך ליופייה ואין חקר לתאר צלמה. אה, לא ראה אדוני אותה אך פעם...

– העלמה הזו – הוסיף חמיד ברגש – ראיתייה פעמים רבות בין שדרות עצי היער אשר בתוך הגן הגדול אשר לאדוני, אשר פתח את שעריו לפני ההמון. ראיתייה מטיילת תמיד בלוית עלמה שניה בכירה ממנה לימים אך יפה ונחמדה גם היא. שתיהן עבריות הן, אביהן הוא הרב הראשי אשר לעדת היהודים כאן הנני בטוח כי השתגע ישתגע השולטן מקדחת האהבה ברגע הראשון אשר יראה את צלמה...

פני הוזיר המודח אשר כוסו לפנים בעננה הרת תוגה, נהרו פתאם לשמע דברי העבד, ומעיניו נוצצו זיקי שמחה

וגיל, עצתו של חמיד מצאה לה קן בלבבו ותישר בעיניו בה הוא ראה התגשמות תאוותו הוזירית אשר התאוה לה בחלום ובהקץ.

– עתה ידעתי – קרא הזקן בקול מלא געגועים – כי גבר חכם אתה, ועצה ותושיה לא נדחו ממך. עוד בערב הזה הנני יוצא הגנה, והיה כי תעבור העלמה על פנינו תודיעני למען אסתכל בה ונוכחתי אם כנים דבריך.

בערב היום ההוא יצאו שתי העלמות, כדרך יום-יום, לשוח בתוך הגן אשר להוזיר הקודם. שתיהן הלכו שלובות זרוע ותיילנה בין שדרות האלונים הגבוהים והברושים הרעננים ותהלכנה הלך וקרב עדי באו אל גולת המים החיים אשר מימיה הבשמיים זרמו למרומי שחקים דרך צנורות השיש, וישבו וירדו וירדו וטפטפו כרסיסי טל אורות, על הפרחים הרבים אשר על האגנים מסביב וירטיבום, וריחם נדף למרחוק.

שמה עמדו שתיהן, אסתר נשענה על המעקה, על פניה רבצה עננת תוגה חרישית, נכר היה כי רגשותיה המוקרבה ולא ידעה מנוח. הפעם לא הביטה היא ולא השגיחה על כל אשר סביב לה, המון עשתונותיה ושרעפיה התרכזו בנקודה אחת: על דודה, בחיר נפשה אשר נפרד ממנה, ועל גורל אחיה הנדחים. רעותה, רבקה, עמדה על צדה ותנסה להשקיט את רוחה הסוער בתנחומות פיה ולשמחה מיגונה.

סיפאן פשה, אשר ארב להן הרחק משם כמטחויקשת, עמד נפעם ונדהם בראותו את זהר פני אסתר היפה בבנות, ואת מבנה גוה החטוב כפסל שיש. – באיזו שפה מדברות הנה? שאל סיפאן את עבדו בלחש.

– ספרדית! – קרא העבד בקול נמוך – עבריות ספרדיות הן, אשר באו מספרד לפני זמן לא כביר ואת שפתן לא הזניחו.

– אך זה הוא יופי! קרא סיפאן בתקעו את כפו אל תוך כף העבד – אך זה הוא קסם! מבט אחד מהעינים האלה הלוהטות אשריה, דבוב קל מהשפתים האלה הנוטפות מיץ ורדים ושולטנו היהיר יכרע ברך, יפול שדוד ברשת האהבה הצורבת... אך מדוע זה נשב פה בחבוק ידים? הבה נתנפלה נא על שתיהן, נחסמה את פיהן ונשאנו אותן הביתה, הלא אין עוברים ושבים לפנינו!

– אל נא בחפזן, אדוני הרם! אל נא נשחית ברגע אחד את כל תכניתנו, כי אין השעה מוכשרת לכך. הגה קל כי יצא מפיך, צעקה היותר קטנה והיהודים אשר רבו מספרם בעיר הזאת, ינהרו בהמוניהם ויחושנו לעזרתן, ואז אויה! פירח אויבך ידע את הכל ואבדת לנצח!

– ומה עלינו לעשות? נהם אדוניו ברגשי יאוש.

– עלינו לכלכל את צעדינו במשפט, ענה חמיד בקול מושלים, עלינו להכין בראשונה את הכל, צריך שהעלמות תתפשנה על ידי אנשים חרוצים, אנשים מהירים ובעלי כח אשר יסתמו את פיהן ואשר יגלמו את גויותיהן בשמיכות רחבות, ישאון על כתפותיהם ויקחון אל תוך עגלה סגורה ורתומה לסוסים דוהרים ועין אדם לא תשורן.

– צדקת, חמיד, צדקת, אמנם חכמת ממני ועלי להכנע למשמעתך.

למחרת היום ההוא היה הכל מוכן לצידת שתי הצפורים. ה"ציידים" חכו לקראת הציד בכליון נפש ויארבו אחרי אחד השיחים והיו נכונים להרגע המקווה. אבל, לצערם הגדול, עברה שעה תמימה ועקבות שתי הצפורים לא נראו בכל עפאי העצים הרבים ולא בכל פנות הגן, גם ביום השני וגם ביום השלישי. סיפאן פשה התרגז ויתקצף נגד חמיד עבדו אשר לא נתנהו בערב ההוא לבצע את מעשהו, כי אמר בטח לקחו אזני העלמות שמץ דבר מדבריהם ותתחבאנה בבית לבלי צאת עוד החוצה.

ובאמת, אסתר ורבקה לא יצאו הפעם לשוח כדרך, לא מפני כי הקשב הקשיבה אמן את דברי פורשי הרשת, ותשמורנה על נפשן, אלא מפני כי נפש אסתר בחלה בטיול ובכל מנעמי החיים מיום קבלה את מכתב ארוסה. הרופא הצעיר תאר לה בצבעים שחורים את מצבם הנוכחי של היהודים בעיר הבירה. – "אבדה כל תקוה, יקירתי, כתב לה בסוף דבריו – השולטנית סופיה לא הצליחה להטות את לב בנה השולטן לחמלה על אחינו, כי הצורך הגדול פירחד (הוזיר הנכחי), מפיח בקרבו רוח שנאה ומשטמה נגד אחינו עד כי נפתה השולטן אחרינו וישבע שבועת ה' להנקם בם ולרדוף אותם עד חרמה".

דברי המכתב הפילו אימה וסער בנפש אסתר העדינה. היא חשבה פעם על אחיה האמללים ופעם על דודה. המחשבה כי סכנת מות מרחפת על ראש מחמדנפשה, אשר פירחאד פשה ארב את צעדיו – הלמה ומחצה את ראשה המתפוצץ ותגזול את מנוחת לבבה. לשוא עמלו אביה ודודה להשבית את שאון המית רוחה, לשוא

הפצירה בה רעותה רבקה לצאת מעט השדה לשאוף רוח צח ולהשיב את נפשה; לבבה הלך הלך והמה, הלך והתרגש, ומשבריו נשאו דכים בקרבו כים נגרש.

שושנה בין החוחים

שלשה ימים עברו והרוח המרשחורי אשר תקף את אסתר היפהפיה רפה ממנה מעט. תנחומות אביה ודודה פעלו על לבה לטובה ויפיו בקרבה רוח גבורה לשאת ולסבול בדומיה עד בא מכתב שני משלמה, אשר בו קותה למצא חדשות משמחות.

ביום השלישי בין הערבים, השמש נטה לערוב, אך עוד הפיץ מרחוק את קרני אורו האחרונים על פני כל הכר המשתרע לארך הגן הנחמד אשר לסיפ'אן פשה מיודענו, וישלח אור חדש גם על פני אסתר אשר התרפקה על שכמ רעותה רבקה ותטיילנה לאטן סביב גולת המים, בין הארזים והברושים הרעננים. האורבים אשר עקבו את צעדיהן מעת הכנסן הגנה, הצליחו וסוף סוף להביא את צידם בין המיצרים ויקיפו אתהן מסביב. סיפ'אן פשה היה הראשון אשר התנפל כזאב ערבות על אסתר ויסתום את פיה במטפחתו. אחריו קפצו עבדיו הנאמנים ויגלמו את שתי העלמות בשמיכות שבידיהם וישאון ויביאון אל תוך העגלה.

שתי השבויות לא נסו להחלץ מבין זרועות שוביהן, כרחל נאלמה נשארו שתיהן על ספסל העגלה מבלי פצות פה ונדנד עפעף, כי התעלף התעלפו האומללות מפחד ובהלה והרגש לא הגישו מאומה מכל הנעשה סביבותיהן.

אחרי עבור רגעי הבהלה והפחד קרעו שתיהן את הצעיפים אשר כסו את פניהן ותבטנה אשה בפני רעותה בשממון ובחלחלת מות בראותן כי אסורות הנה, כי מי יודע אם לא להתעמר בהן אסרון או למכרן ממכרת בשת...

– אוי אבי ואוי דודי! – התפרץ קול מחניק מתוך גרונה של אסתר ומעיניה נגרו נהלי דמעות.

– אלהי אבותי! התיפחה רבקה גם היא ותמרוט את שערות ראשה – למה זה לא מרחם גועתי כי עתה לא ראיתי בבשתי ובחרפתי...

אסתר נסתה לפתוח את שמשית העגלה, אך לשוא! הדלתות היו סגורות על מסגר, לאור הירח יכלו שתי האסירות לראות מבעד להשמשות גדוד פרשים חמושים אשר הקיפו את העגלה מסביב.

העגלה התמידה את מרוצתה משך כל הלילה ושתי היונות לא יכלו לסגור עפעף ותחכנה בקצר נפש למחרת היום ההוא.

השחר הבקיע את אורו והעגלון עצר בעד סוסיו ויעמוד על יד בית בנוי כמו רמים על אם הדרך. הדלת נפתחה ושתי העלמות ירדו מתוך העגלה ותשאפנה מעט רוח צח. הבקר היה קריר מאד. עננים ונשיאים רבים כסו את כל חלל האויר עד כי קשה היה להכיר איש את רעהו. האסירות הביטו על כל סביבותיהן ולא ידעו את מקום בוואן. עבד אחד פתח להן את דלתות הבית ויבקשן לשבת על הכסאות אשר הביא להן.

– התאבו לסעוד פת שחרית? – שאל העבד באדיבות.

– חפצנו לדעת בראשונה את המקום אשר הביאנו, ולמה זה הביאנו הנה – שאלה אסתר בפנים נזעמים.

– אדוני הבית יבוא בעוד רגעים אחדים והוא ישיב על כל שאלותיכן – השיב העבד בהשתחותו – אנכי צויתי לשרת לפניכן את סעודת הבקר, ואת פקודת אדוני אשמור.

– טוב, איפוא, אנחנו לא נחפוץ בלתי לחם ומים.

– אבל הן יכלו תוכלו לשאול כל מיני מטעמים הערבים לחיך – העיר העבד.

לא! כי רק לחם ומים חפצנו.

העבד השתחוה ויצא, ואחרי רגעים אחדים שב ובידו שתי גריסות לחם ובקבוק מים.

עברו רגעי מספר והדלת נפתחה שנית. שתי האסירות הסבו את עיניהן לעומת הפתח והנה איש אחד רם הקומה ורזה הבשר בא החדרה.

זה היה סיפ'אן־פשה, הוזיר הגדול המודח.

סיפ'אן פשה השתחוה לפני העלמות ויברכן ביראת הכבוד.

אז תקפוץ אסתר ממקומה ותצעד בצעדי און לקראת האורח ותפקיד עליו בקול מושלים:

– מי אתה, ומה שמך?

אוה! גברתי מדברת תורקית צחה – קרא סיפ'אן בשפת עלגים

– זה יפה מאד, עדינתי. בזה תמצאי עוד יותר חן בעיני אדוננו...

– אבל, מי אתה. – הוסיפה אסתר ברגש ואדם חכלילי כסה את לחייה הרכות – מי אתה, כי תאמר לאסרנו כשביות חרב בביתך? טרם תדע כי יש משפט וצדקה בארץ, ומה תעשה ביום הכסה, עת תבוא במשפט לפני כסא מושלנו?

– אלנא ברגז אלילתי – התחנן סיפ'אן בגחוך קל – אלנא בשצף קצף פן תשחיתי את הוד יפעתך. לו ידעת את האשר והכבוד הצפון לך לרגלי, כי אז אחרת דברת עמדי היום.

– רב לך התל, זקן אשמאי – הרעימה אסתר בחמתה – אין לנו חפץ באשרך ועשרך, השיבנו כרגע אל הורינו פן יבולע לך.

– הוי עבריה יפה! לשוא רגשך ועצבך, אך לחנם תסבי לך התרגשות עצבים. הרגעי עדינה כי כוכב מזלך רם ונשא מאד. הן בעוד שעות אחדות תשבי בהיכל מלך; שנים ורקמה תלבשי ושמן על ראשך לא יחסר; נזר מלכות תצנופי ומלכות ופלגשים תלחכנה עפר כפות רגליך, כי השולטן האדיר מוחמד השני בחר בך, ובאת בחצרות כבודו לחסות תחת כנפיו...

לשמע הדברים האלה חרדה היפיפה ותתפלץ; צור לבבה נמס כמים ותצעק צעקה גדולה ומרה. היא לא תשוב לראות עוד את פני אביה היקר? את פני דודה אשר אהבתמות אהבתהו, ואת פני... חתנה! אוי, מה נורא הרעיון הזה!

סיפ'אן־פשה הנבהל נסה לדבר על לבה דברים רכים וישבע שבועת אמונים כי כנים דבריו, אך היא לא שעתה אליו ותתכס בצעיף ותבך תמרורים.

אז יתחמק סיפ'אן ויצא מהחדר ושתי העלמות הובאו שנית אל תוך העגלה אשר הובילתן לקושטא הבירה.

פחד ופחת

והיהודים בעיר קושטא קראו צום ועצרה ויזעקו לאלהי אבותיהם בשועתם ובמר שיחם, כי יום הכסא הולך וקרב וכל תחנוניהם מלפני השולטן לא הועילו במאומה. השולטן אטם את אזניו גם לקול השולטנית סופיה אשר התחננה ותתרפס לפניו. הוזיר פירחד־פשה פתה את השולטן ויפת – והמצב היה נורא מאד.

ובית רופא־החצר, דר' שלמה אשכנזי היה מלא מפה אל פה, כל ראשי ונשיאי העדה ובראשם החכם בשי התאספו לאספה ויטכסו עצה ביניהם איך ובמה להקדים את פני הרעה.

– ובכן, מה נשאר לנו לעשות ולא עשינו – קרא החכם־בשי לפני צאן מרעיתו ברגשי תוגה – הן הרבה דמעות שפכנו לפני הדום כסא הוד מלכותו ולא הועיל לנו. רבות התרפסנו לרגליו, גם כסף וזהב לרב נדרנו, ומה נוכל לעשות עוד? עלינו איפוא לקבל באהבה את גזרת הבורא ולברך על הרעה כשם שמברכים אנו על הטובה.

– כנים ונאמנים דבריך רבנו – קראו כלם פה אחד ויסוב את עיניהם לעומת רופא החצר אשר התעמק ברוב מחשבותיו.

– אדוני! – קרא דר' אשכנזי אחרי רגעי דומיה – הן מודעת זאת לכם כמה עמלתי ויגעתי בכל כחי בכדי להטות אלינו את לב השולטנית סופיה לחמלה עלינו. הן לא נכחד מכם כי עשה עשתה המלכה הרבה למעננו. היא לא חשכה מעמל נפשה ותלך ותתנפל לפני בנה להעביר את רוע הגזרה מעלינו. השולטן הבטיח לה אמנם למלאת את חפצה, אך הנה בא השטן פ'ירחד ויהפוך את הקערה על פיה ויצת אש נקמה בלבב השולטן הצעיר

ויניא אותו...

עוד מלתו על לשונו וקול דפיקות חזקות הגיע לאזני הנאספים, הדלת נפתחה ואלעזר בן משק ביתו של הרופא נכנס וישתחוה לפני הנאספים.

— אדוני! — קרא אליעזר אל אדוניו — אחד משלישי הארמון בא ויבקש בשם השולטנית כי תבא אליה ברגע זה.

כל היושבים הביטו איש בפני רעהו בפחד ובתמהון ואיש מהם לא העיז לדבר דבר.

— אולי רחם ירחם האלהים על צאן מרעיתו — קרא הרב בנשאו עיניו השמימה — אולי שמע האלהים לקול שועתנו ויהפוך את לב השולטן לטוב לנו כי הלא: "לב מלך ביד ה'!"

— מי יתן והיה כדברך — קראו כלם פה אחד, וימהר הרופא וירץ אחרי אליעזר משרתו.

אחרי רגעים אחדים נתקבל רופא החצר בארמון השולטן, בכל טקסי הכבוד כדרכו תמיד, ויבא ויעמוד לפני השולטנית סופיה.

— ברוך בואך, אשכנזי! — פנתה השולטנית לרופאה אשר חבבתהו מאד ותכבדהו תמיד, — הידעת כי סוד כמוס עמדי היום, לכן הבהלתיך לבוא אלי הפעם למען תהיה לי לעזרה בענין נכבד מאד?

— עבדה הנאמן אנכי, הנכון לשרתה בכל עת ובכל רגע אשר תפקוד עלי הוד מלכתי.

— ידעתי, רופאי החביב, ידעתי, כי נאמן רוח אתה לי, לכן קראתיך הפעם למען תעזור לי להפיל את הוזיר פ'ירחד ולהקים במקומו את הוזיר הקודם סיפ'אן, ובזה לא בלבד כי מלא תמלא את חובתך לי, אלא כי הצל תציל בזה את אחיך בני אמונתך מיד הבליעל הזה השואף לדם נפשות נקיות.

— הוד מלכות...! מה זה יהגה פ'ך...!

— הסכת, רופאי, ושמע — הפריעה השולטנית את דברי דר' אשכנזי — הסכתנא ושמעת את דברי ואחר תדבר.

— לפני שני ימים — הוסיפה השולטנית בהעמידה פנים רצינים — הביאו הארמונה עלמה עבריה אשר אין דוגמתה בכל התבל ליופי ולחן. בני, השולטן, השתגע מאהבה למראה העלמה ובקברו בערה אש קודחת, כי לא בלבד ביופי ובהדר חוננה הבריה הזו מאת בוראה, אלא גם בבינה ודעת. מה אומר לך רופאי הנאמן ומה אדבר! הן ראה לא ראיתי באמת נערה יפה ומשכלת כזאת, הן בעיניה הקודחות תצודד כל נפש חיה ובתבונתה תעלה על כל בני חלד. העלמה הפלאית הזו תוכל להטות את לב בני כרסן בידי הרכב, היא תוכל ברגע אחד להפיל את פירחאד פשה מעל כסאו ולבטל כחרס הנשבר את כתב הגזרה אשר נחתם על אחיה בני אמונתה. אבל — הוסיפה היא בקול עצוב — הדבר המרגיז אותי הוא כי העלמה הזו היא קנטרנית יותר מדי, היא תבוז בלבה את כל האשר והכבוד הצפון לה ותמאס גם בכתר המלוכה. היא דחתה את בני בשתי ידיה פעמים ושלוש ותבז לו ולשולטנותו כאחת. פעמים רבות דברתי על לבבה ואשית לנגד עיניה את כל האשר והכבוד הצפונים לה, אם רק תכנע לפקודת אדוניה לאהבה אותו ולמלאת אחרי תאוותו והיא לא שתה את לבה לדברי ותלעג לכל הבטחותי. הי נפשי כי לא ראיתי עוד עבריה כזאת הקשורה בכבלי ברזל כל כך חזקים לדתה ואמונתה. בני זה, אשר כל מלכי הארץ ילחכו את עפר רגליו, יכרעו וישתחוו לפניו כל לאמים, בני זה עמד לפניו כעבד לפני רבו וככלב לפני אדוניו ויבך ויתחנן לפניו לחוס, לרחם עליו ולמשוך אליו אהבת כלולותיה. והיא הקנטרנית הפנתה לו ערף ותצהיר, בבתצחוק על שפתייה שושנים, כי המות באמונת אבותיה ינעם לה מכתר מלכות ולחבק חיק דת נכריה...

— בני השולטן — הוסיפה המלכה בכאב — איננו חפץ בשום אופן להשתמש נגדה בכח הזרוע. הוא אומר כי עון פלילי היא למרות את רצון ה"אלהות".

— ומה אוכל לעשות אנכי בדבר הזה, מלכה נשאה? — שאל דר' אשכנזי ברגשי עצב ותוגה.

— יכל תוכל הרבה! — השיבה המלכה — הן בני אמונה ודת אחת שניכם, ואם תנסה לדבר אליה נתון תתן היא ערך לדברך יותר מאשר לדברינו. הנה מה שחשבתי לעשות: אנכי אנהגך אביאך אל ההרמון ואציגך לפני, אתה תנסה לדבר על לבה, תבאר לה באר היטב את החובה הקדושה המוטלת עליה להושיע את חיי בני השולטן, אשר חייו תלויים לו מנגד מבלעדה. כי הצהר הצהיר בני לפני ולפניה היא, למות מות גבורים על מזבח

אהבתה אם לא תשיב היא אהבה אל חיקו. תבאר לה את חובתה לעמה אשר תשועתו תלויה ברצונה. הגה קל יצא מפי, פקודה קטנה והיהודים הקושטאים לא בלבד שלא יניחו את הארץ אלא כי התאזרחו יתאזרחו בה כאות נפשם, יאכלו מפריה וישבעו מטובה מבלי אשר יהיו איש להצר להם להפריע את מנוחתם. כל זה תבאר לה באר היטב ועשית כיד חכמתך ובינתך הרחבה והאלהים הגדול יצליח בדרכך ובדריך יתנו את פריים בלב הנערה ועשו את פעולתם. אבל, ראה צויתך להיות זהיר מאד בדברך פן תשחית והרעות לנפשך.

— פקודתה תשמור רוחי, מלכת המלכות!

השולטנית קרצה בעיניה לאחד מסריסיה וזה האחרון בקש את הרופא לעקב את צעדיו. הסריס הלך דרך אולמים רבים ומסדרונים שונים עדי בא אל אולם גדול ורחב, מקושט ומרוהט ברהיטים עשירים ויקרים מאד. שמה עמד הסריס ויצביע לרופא על אחת הדלתות וישתחוה ויצא.

בזהירות ובחן רב הדף דר' אשכנזי את קצה הדלת וישקיף מבעד הפרץ פנימה והנה, טרם הספיק לסקר סקירה שטחית על פני האסירה ורעד חשמלי עבר על כל אברי גופו ויקפאם. נאקה חרישית התפרצה מחדרי לבבו וישאר תקוע כבמסמרות על צד הדלת. הוא הרגיש כי העלמה אשר הביאו ההרמונה ואשר הופקד עליו לפתותה לתאות השולטן, היא... אוי! מה נורא הוא השם הזה! היא היתה ארוסת...! אסתר קירה היפה!...

עוד מעט ורופאנו המסכן נפל ארצה מתעלף מפגישה נוראה זו, אבל הצעיר הגבור והשליט ברוחו ידע לכבוש את היצר אשר המה ויתגעש בים רוחו ויתעורר ויתאזר בכח גבורה מאין כמוה.

אסתר היפה ישבה בכפיפת ראש ותצלול בים שרעפיה, הרגש לא הרגישה בראשונה את צעדי האורח הבא, ורק כאשר הרימה מעט את ראשה ותמונת ארוסה רחפה לנגד פניה, רעדה הצביה בכל אבריה ותתחלחל. רגע חשבה ותאמן כי רק בחלום רואה היא את תמונת בחירה, אבל כאשר אך נשאה את עיניה השחורות כלפי הפתח אשר על צדה עמד רופאנו כנציב שיש, הזדעזעה היפה ותחרד חרדה אשר תוצאותיה היו מסוכנות מאד לצמד הנחמד, לולא חש הוא לעזרתה ובתנועת עין לוחשת הבינה היא, הודות לפקחותה הרבה, את הסכנה הגדולה הנשקפת לשניהם אם לא תתאמץ להבליג על סערת רוחה, ועד ארגיעה העמידה פנים רצינים ותצעד צעדים אחדים לאחוריה.

— מי אתה אדוני, כי באת אלי פתאם ותפתיעני? קראה אסתר רתת.

— עבד השולטנית אנכי, אשר שלחתי אליך למען אבאר באזניך את חובתך הקדושה להכנע לפקודת מלכנו האדיר.

— לך מזה, צעיר נכבד, לך ואמור לשולחך כי אין איש תחת כפת השמים אשר יצליח לפתותני ולמשוך את לבי אחרי השולטן ולהזניח את דת אבותי אשר היא חיי רוחי ונשמת. לך ואמור לגבירתך כי תטיב נא את חסדה עמדי ותוציאני למרחב, או תשיבני אל חיק הורי, אל המקום אשר ממנו גונבתי או ישימו קץ לחיי. אסתר קירה לא תזניח את דתה לעולם ולעולמי עד! אסתר קירה היא בת לאותם הגבורים, לאותם אבירי הלב אשר רצו בתרועת שמחה אל במת המוקד ולא חללו את דת אבותיהם הקדושה. אמור נא לשולחך כי נפש אסתר העברית תבחל בגדולות ובנפלאות; היא תבחל בנזר מלכות למען השאר נאמנה לעמה ולדתה. אסתר העבריה לא תפל חבלים אלא לאותו האיש אשר בחרו בו אבותיה, או לא תנשא לאיש כל ימי חייה!

שמעי נא עבריה עדינה — קרא שלמה תחנונים — הטרם תדעי כי אחיך בני אמונתך נתונים בצרה גדולה ותשועתם תלויה רק בך?

— ידעתי אדוני, ידעתי, השולטן הודיעני את זאת פעמים ושלוש; אבל יכל לא אוכל לעשות למענם מאומה, בן בכל לבבי ובכל נפשי הייתי מקריבה את חיי, את רוחי ונשמת על מזבח אהבת עמי אבל... לא את דתי!

לוא היה איש אחר במקום שלמה כי אז חבלי מות אפפוהו לשמע דברי יונתו, כי אז כרע וירבץ תחתיו מכאב לב אנוש. אך לא איש כגבורנו, כשלמה! הן אמנם מר ממות היה לו הדבר לבקש מלפני אהובת נפשו, אשר אהבתמות אהבה, אהבה נצחת וטהורה כעצם טוהר השמים להתחנן לפניה כי תפר את ברית אהבתם ולתת את דודיה לאחר. קור וקפאוןמות תקפוהו ברגעים האחדים ההם, אבל עד ארגיעה, ורוחו הנכונה שבה אליו ובלב נשבר נדכא, אך בקול אמיץ יחזק בקשתה להקריב את קרבן אהבתם הם על מזבח אהבת העם והלאום, אבל, החשוקה הנאמנתירוח הקשתה את ערפה ותעמד נגדו כמבצר צור.

— אוחילה אדוני הצעיר — התחננה היא בקול נרגש — אחלהנא את פניך עלם נחמד, לבאר לי הדבר, אם בקיא אתה בחדרי תורתנו: "האם תרשה לנו תורתנו הקדושה לעשות נבלה כזאת!?"

— תורה כזו את למדה מאסתר המלכה, אם לא נעלמו ממך קורות ימי קדם — ענה החושק בנפש סוערה — כי מי לנו גדולה מאסתר המלכה אשר הושיטה את ידה למלך אחשורוש מבלי בקש חשבונות רבים, ואת גם את עליך ללכת בעקבות אסתר המלכה אחרי כי גם שמה נקרא עליך!

— אבל, אדוני המטיף, הן נפש אסתר המלכה לא היתה קשורה בנפש אחרת בחבלי אהבה, וגם אחשורוש המלך לא הכריחה להמיר את דתה!

— שגתה הגברת במשפטה — ענה הרופא — הן עפ"י המסורת אשר בידינו, היה היתה אסתר יעודה למרדכי אשר אהבה אהבה עזה, ורק כאשר הובאה אסתר אל חצר המלכות התאמץ מרדכי לכבות את אש האהבה אשר צרבה ותלהט את חללי לבו, ויצליח לאט לאט לכלא את רוח אהבתו בקרבו, אף כי קשה היה לו מאד מאד הקרבן הגדול הזה, אבל הוא נאלץ להקריבו למען הצל את חיי אחיו האומללים!

את הדברים האלה דבר שלמה בשפתים דולקות; מעיניו התמלטו כידודי אש ועל פניו שכנה עננה הרת תוגה ויאוש מר.

כחץ משוח ברעל באו הדברים האלה בלבב אסתר היפה אשר לא יכלה להאמין כי יצאו מפי אותו האיש, אשר למענו נכונה היא לבוא באש ובמים, שתי דמעות חמות כחרוזי פנינים פזזו בין עפעפי עיניה אשר נשאתן למרום ותאנק דום, כי מרוב התרגשות נפשה לא יכלה לבטא אף הגה קל. שלמה אשר מעיו המו בקרבו למראה פני אהובתו לא יכול עוד למשול ברוחו ועוד מעט והתנפל בין זרועותיה הפתוחות כלפי תכלת השמים הנשקפים מבעד לאשנב... לולא עזר המקרה וברגע ההוא הורם המסך והשולטנית סופיה הופיעה בגאון עוזה.

— הטרם ידעת אדון נכבד — דובבו שפתי אסתר, אשר הרגישה את פעמי הגברת — כי בעשותי את הצעד הנורא הזה, ומלאתי אחרי מוסר דברך או אז יגוע ארוסי האומלל מכאב אנוש ומיאוש מר?

חורת מות כסתה את פני שלמה לשמע הדברים האלה.

— אסתר! — הרעימה השולטנית — אל תשובי לדבר עוד באזני על ארוסך, פן תשחיתי בזה את חייו והרעות לנפשו. לוא ידע בני כי יש איש אחר בתבל אשר לבו ירחש לך אהבה, ובפרט אם ידוע ידע כי גם את תשיבי אהבה אל חיקו, אז אויה לו לארוסך, כי המות יאספהו אליו ברגעים אחדים, יחטפהו ויראה לו את לועו בטרם יראה את פניך!

— ובכן יפתי, לא נשאר לך אלא להכנע לפני אותו האיש אשר ירכיבך על במתי האשר וההצלחה, ואשר נזר מלכות ירכיב על ראשך.

— לעולם! המר לא אמיר את דתי ואם גם את ראשי מעלי יגזורו. עבריה אנכי ועבריה אשאר. את אלהי השמים אנכי יראה וחלילה לי מחטוא לו.

— שמעי, בת עדינה והטי אזנך; הן נפשי יודעת מאד כי שום דת מן הדתות לא תרשה למאמיניה להמירנה באחרת, ומה גם הדת העבריה העתיקה אשר אל קנא מחוללה, אל נוקם למפירי בריתו. אבל ישנם גם משפטים רבים בתורתכם, וכמו כן מצוות וחקים רבים התלויים ברוח הזמן והמקום ובמעמד האנשים והגופים השונים. הטרם תדעי בתי כי האיש אשר אהבת מות יאהבך, כי האיש הנכון להקריב את כל היקר לו בעד שיערה אחת משערותיך, האיש הזה הוא מלך אדיר ונורא! מלך אשר מפניו יחולו כל מלכי ארץ. ואת כי תאותי לדרישתו לא בלבד כי חטוא לא תחטאי בזה לאלהים הגדול אלא כי גם הפק תפיקי ממנו רצון ומשך לך את חסדו בהצילך היום הזה אלפי נפשות אומללות מנדוד בגולה אשר בה אך חרפת־רעב ומהומת־מות מנת חלקם. הנקל בעיניך, יפתי, לראות את אחיך אלה עוזבים את הארץ אשר היתה להם עד כה כגן עדן, להשאיר את כספם, קנינם ונחלתם לעם אחר ולהגרש ממנה בחרפה? כלי גולה יעשו למו וינוודו על אדמת נכר לבקש להם מפלט! הן בפעם העשירית קראתי לפניך את מזמורי זה, שאם רק תחפצי, אם רק תואילי, ובתנועת יד קטנה תמגרי לארץ את אויב אחיך, את הדוב השכול הזה ורוח להם ובאו אל המנוחה ואל הנחלה. האמיני לי בת העברים, כי רבות תפעל ירך בקרב הימים, רבות ונפלאות אחזה בך בעיני רוחי. כי חכמתך ובינתך תעמודנה לימינך כחומה בצורה לפעול וליצר נצורות. בני ימצא בך רעיה נאמנה, חרוצה ומשכלת לשפוט את עמו במשפט ולהוכיח במישור צאן מרעיתו.

— אל נא תקשיחי עוד את ערפך יפתי! — הוסיפה השולטנית בקול חנון — הן גם עלי עברו המים הזדונים בימי עלומי, גם אני ניסיתי במסה כמוך. אז הייתי עלמה צעירה, יפה וענוגה, ילידת ויניציה אני, ועל ברכי הנצרות חונכתי. גם אנכי הייתי מיועדת לאיש אשר כבבת־עין אהבתיהו, והנה צור צדוני באבי ילדותי מחיק

הורי ויביאוני ההרמונה, והימים הראשונים לגלותי פעלו עלי רושם נורא ואכזרי מאד. נפשי כלתה בחובי ואלך קודרת כל היום בלחץ יגוני בהרגישי את עצמי נפרדת מאבותי, מבחירי נפשי ומדתי, אבל לאט לאט הסכנתי אל החיים החדשים ואהיה מאושרה בחיק אישי המנוח. גם את תהיי כמוני, יעברו הימים הראשונים ושכחת את הראשונות, חיים חדשים ועליזים יגולו לפניך וחיית ורביית והיית למאושרת בתבל.

התשועה

ברגע ההוא הורם המסך המבדיל בין חדר אסתר וחדר שני, מסתרי, והשולטן הצעיר הופיע בהדר גאונו על מפתן הבית. דר' אשכנזי כרע על ברכיו וישתחו שבע פעמים, השולטנית סופיה מהרה אל בנה ותשק את ידו ביראת הכבוד, ואסתר אחותנו גם היא רצה לנגדו ותגיש את קצה מעילו למו פיה.

השולטן עמד רגעי מספר נבהל ונפעם בראותו איש זר בחדר יונתו.

— מי האיש הלז היושב בזה? — פנה השולטן בפנים זועמים אל אמו, בהצביעו על הרופא הכורע.

— הוא רופאי המיוחד — ענתה האם במבוכה — איש דגול מרבבה אשר אין חקר לתבונתו ואין קצה לחכמת לבבו. איש עברי הוא ושלמה אשכנזי שמו. הוא שרת את אביך המנוח באמונה ויעבוד הרבה לטובת ממשלתנו. אנכי הביאותיו הנה למען יבאר לה לאסתר, עפ"י חוקי תורת העברים אשר חוקיה ומשפטיה לא נעלמו ממנו — את חובתה הקדושה להשמע לפקודתך העליונה.

— קומה מכרוע, עלם עברי! — קרא השולטן בחננו את קולו — צא לך מפה וישבת בארמוני עד קראי אותך אלי. ראה צויתך לבלי צאת מארמוני כי דבר לי אליך. ולהשולטנית "האם" אמר: גם את, שרתי, צאי לך מזה ותני לי האפשרות להתבודד אתה רגעי מספר.

השולטנית ורופאה יצאו מהחדר והשולטן נשאר יחד עם אסתר היפה. הוא נסה שנית לדבר על לבה ויפתח לפניה את סגור לבבו, את אהבתו העזה אליה. הוא התחנן והתרפס לפניה להמיר את דתה המחמדית למען יוכל לקחתה לו לאשה לעיני השמש ולשים כתר מלכות בראשה עפ"י חוקי דת האשלאם.

— הבאמת ובתמים תאהבני? — דובבו שפתי העבריה היפה בלטשה לו את עיניה הצודדות

— הוי, אלילה! העוד תפוני באהבתי הקודחת? האם עוד יכך לבבך להאמין כי רמיה בפי? הוי קנטרנית מה נעימה את גם בשעת רגזך. אהבתיך יפתי כאשר יאהב הנער עת ידם לבבו, אהבתיך כאשר יאהב איש בעוזו גבורתו, אהבתיך אהבה טהורה, אהבת קדש. לך נפשי תערוג בחלומי ובהקיצי ובשכבי ובקומי, לך תהמה, לא תשקוט ולא תנוח עדי ארשתך לי לעולם!

כה דבר השולטן האדיר בחם נפשו ובלבת האש אשר בערה בחבו.

— הוד מלכות! קראה היפה בקסם על שפתותיה. זה לי האות כי כנים דבריך, בהעביך את רוע הגזרה אשר גזרת על עמי!

השולטן צלצל בכח באחד הכפתירים התחובים בקיר וראש הסריסים חרד ויתראה על מפתן החדר.

— קרא אלי את הרופא אשכנזי!

הסריס השתחוה ויצא ויעף כחץ מקשת דרך המסדרון הגדול. בינתים הוציא השולטן מחיקו פסת ניר ויכתב עליו טורים אחדים ויחתם עליו בטבעתו.

דר' אשכנזי בא ויעמוד על הסף בברכים כושלות. השולטן צעד צעדים אחדים לקראתו בהחזיקו בידו את הכתב החתום ויקרא:

— הא לך הכתב הזה; בו מבטל אני את גזר הדין אשר גזרתי על היהודים ונהפך יום אבלם ליום ששון ושמחה.

אז יכרע הרופא הנרעש על ברכיו, וישא אליו את עיניו הדומעות ויפתח את פיו ברנה ותודה, אך השולטן ישסעהו בדבריו בקראו ברגש:

— לא לי חייבים אתה ואחיק היהודים את תודות תשועתכם, אלא לזאת היפה בבנות, לזו בת האצילים ורזונים, זו הנפש האלהית ששלחה אלי האלהים למען עשות אך טוב וחסד בימי מלכותי. חפצי הכביר הוא

לעשות ממנה אסתר שניה, דוגמת אותה אסתר העבריה אשר בהיסטוריה העברית הקדומה, חפצי האחד הוא כי אסתר השניה תהיה לי עזר כנגדי ותעמוד לימיני למען אוכל לרדוף אך טוב וחסד, למען עשות משפט וצדקה בארץ, ומה מאד הייתי מאושר בארץ לו הבינה היא כי לא טוב לה להתנגד לי וללכת עמי בקרי, כי בזה מכאיבה היא את לבי באופן אכזרי ובה בשעה ממרה היא את פי ההשגחה העליונה אשר יעדתה לי.

דר' אשכנזי התעתד לכרוע ברך, בפקודת השולטן, לפני אהובת נפשו אשר מידה באה תשועת עדת היהודים בקושטא. אך ברכיו כשלו ותרעדנה רעוד וישאר תקוע כמו במסמרות על מקומו מבלי מוש ממנו. אסתר, אשר הרגישה במעמד נפש בחירה, רעדה גם היא בכל אבריה ממגור פן עיני השולטן תפגשנה בתנועות דודה והביא על ראשו שואה אשר לא ידע שחרה. אמנם לאשרה קרץ השולטן ברגע ההוא לרופא לאות כי יצא החוצה.

— את שמחה בזה יפתי? — פנה השולטן בשאלה אל אסתר ברגע אשר יצא הרופא מהחדר — האם תצהילי את פניך היפות אלי?

— תשואות חן לך הוד מלכות! אסירת תודה אשאר לך לנצח, ולעולם לא אשכח את חסדך זה. אבל אם מצאתי חן בעיניך הוד מלכות הרשני נא לבקש מלפני כסא כבודך עוד בקשה אחת מצערה וקלת הערך.

— דברי, יונתי, כי נכון אני למלאות כרגע את כל חפצי לבבך.

— בערב היום ההוא אשר חטפני סיפ'אן פשה מתוך הגן, הייתי אז בלויית עלמה עבריה אשר כאחות מבן היא לי ואהבתי אליה היא כל כך גדולה עד כי קשה לי לחיות מבלעדה. היא חונכה בבית אבותי ויחדיו גידלנו וטופחנו כאחיות תאומות מלידה ומבטן, יחדיו אכלנו ושתינו, יחדיו קראנו ויחד יצאנו לשוח בין הערבים. בערב היום ההוא חטפנו ויביאוני לקושטא. אותי הביאו הנה ואת רעותי הובילו ביתה אחות סיפ'אן פשה. ועתה הוד מלכות, אם תיקר נפשי בעיניך צוהנא ויביאו את רעותי רבקה אלי ותברכך נפשי.

— בכל חפצי ולבבי הייתי עושה זאת לולא יראתי פן רעותך זו, אשר עבריה היא כמוך, ואולי אדוקה לאמונתה יותר ממך, פן רעותך זו תהיה לך לעזרה לעמוד בקשיות ערפך.

— אך לשוא תפחד פחד, הוד מלכות! הן אותי לא תוליד שולל שום בריה שבעולם! ואם גמרתי אמר בנפשי לעשות ולפעול דבר, אף אם יבואו כל הרוחות שבעולם לא יזיחוני מדעתי.

השולטן צלצל בפעמון וראש הסריסים נראה על המפתן.

— החישה אלי את הרופא אשכנזי, אמר לו השולטן.

אחרי רגעים אחדים בא דר' אשכנזי ויפקיד עליו השולטן לחפש אחרי דברי רבקה נוגיס אשר לפי אסתר כלואה היא בבית אחותו של הוזיר הקודם.

שלמה לא עמל הרבה בחפושיו, כי הודות לגדוד שוטריו אשר נתנו לו בפקודת השולטן הצליח לגלות את מצפונה במשך שעות אחדות. העלמה המסכנה נמכרת ממכרת-עבד לאחד התורקים העשירים אשר ענה את נפשה בעניינים אכזריים למען תמיר את דתה. הדבר המענין, הוא כי רעותה של אסתר גם היא סבלה לרגלי אותה הסבה אשר סבלה אחותה. את אסתר הכריחו להמיר דתה ולכחש בעמה, וגם את רבקה ענו בענוי כזה. אסתר התאבקה עם עושקה בגבורה נפלאה ותעמוד בנסיגונה וגם רבקה לחמה בעז וגבורה נגד מציקה ותעמוד בנסיגונה, ומי יודע עד כמה נוטל עליה לסבול ולענות את נפשה לולא חש ידי נפש רעיתה ויחלצנה מן המצר.

עוד בעצם היום ההוא הובאה רבקה אל ארמון השולטן בחדר אסתר, ומה גדלה שמחת שתי היונות הכלואות והתרגשות נפשותן עת נפלו אשה בחיק רעותה ואלפי נשיקות חמות עפו מפה אל פה. דמעות חמות נזלו מעיניהן ותבכינה אשה על צואר רעותה מאין הפוגות, כי הרגש הרגישו עתה את מעמדן הנוכחי ותמונת האבות רחפה לנגד עיניהם.

— מי יודע אם לא גועו אבותינו היקרים ברעה מכליון עינים ומדאבון נפש? — קראה אסתר ותתיפח — מי יודע אם לא התמוגגה נפשם עת אשר יצאו לחפש אחרינו ועקבותינו לא נודעו להם?

— אל נא תתיפחי אחותי היקרה — נחמה רבקה בדבריה — אל נא תתיאשי מרחמי אלוה, קוי אל ה' והוחילי אל תשועתו, כי קרוב ה' לנשברי לב!

אז תשפוך אסתר את כל מרי שיחה לפני רעותה ותספר לפניה את כל אשר עבר על ראשה למן היום הראשון אשר הובאה ההרמונה ועד היום. היא ספרה לפניה את אהבתו העזה של השולטן אליה, אשר איננה אהבה

שטחית ועוברת, איננה תאוה בשרית רגעית, אלא אהבה זכה וטהורה, אהבה בכל חום ושלחבת הנפש האוהבת. היא ספרה לה כמו כן את דרישתו הגדולה להמיר את דתה למען יוכל להכתירנה בכתר מלכות לפני כל זקני עמו ואת התנגדותה העצמית על תביעתו זו. ותבקש מלפניה להדריכנה בעצתה ולהראות לה את הדרך אשר עליה לעקב בענין זה.

רבקה נוגיס העירה את אסתר על התנגדותה העצמית לחפץ השולטן. "שערי בנפשך — קראה היא בתוכחת מגולה — כי לא בלבד את אחיך הקושטאים תאשרי, בהשתעבדך לרגשות השולטן אלא גם לכל אחינו היהודים ולכל העמים והלאומים השונים אשר בכל רחבי הממלכה, אשר חשך ורקבון יכסוה. היי את, אסתר, האופן המתגלגל בחיי רוחו של השולטן החביב, והבאת שנויים רבים לטובה בהנהגת הממשלה.

ברגע כלות רבקה את דבריה אלה, הורם המסך לפני השולטן נראו. הוא שלח מבט בוחן על פני רבקה אשר כנראה הפיקו רצון ממנו, כי כן העידו בו פניו הצוהלים.

רבקה כרעה מיד לפני השולטן ותביע לפניו את רגשי תודתה העמוקה על אשר חלץ את נפשה מעבדות, והוא פנה אליה בצחוק על שפתי:

— "רק באחת תוכלי להביע לפני את רגשי תודתך, ורק באחת תשאי חן וחסד מלפני: בהטותך את לב אסתר רעותך לאהבה אלי".

— היא עשתה כבר את זאת! — קראה אסתר בלטפה את שערות רבקה — היא מלאה כבר אדרי פקודתך בטרם פקדת עליה.

השולטן בחן בעין חודרת את פני אסתר והנה לשמחתו הגדולה מצא בהן שנוי פתאומי וגדול מאד. העננה הכבדה המלאתי עצבון ותוגה אשר רבצה עד כה על פניה היפים, חלפה לה כליל מבלי השאיר אחריה זכרון. רוחה שקט ודומם, עיניה הגדולות והשחורות מביעות רוח חים ועליזות ועל שפתותיה הורודות פזזה בת צחוק קלה.

לשמחת השולטן אסירה-אהבה לא היה קץ, הוא לא האמין למראה עיניו, ויקרוץ בעיניו לרבקה לסור אל החדר השני.

— הידעת יפתי כי הפחת בקרבי היום הזה רוח חיים ותקוה בראותי את זהר פניך ואת עליזות רוחך? זאת אומרת כי העתר נעתרת לבקשתי ולתחנתי, האין זאת יפתי? ובכן הכונינא לקראת האשלמות ולקראת כתר המלוכה. הידד! מה יפה הרעיון הזה.

— הוד מלכות! — התחננה היפה — אלנא תמרר את חיי אם יקרה נפשי בעיניך. זאת לא אוכל, הוד מלכות, המרת הדת קשה לי ממר המות.

— עוד הפעם סירובים! עוד הפעם קשיות-עורף! — קרא המושל ברגשי יאוש — האם תסרבי עוד להיות אשת חיקי?

אסתר החרישה ותשפיל את עיניה לארץ.

— שתיקתך כהודאה היא, האין זאת יונתי?

— אבל, הוד מלכי, הן אסתר הראשונה היתה מלכת אחשורוש גם מבלי המר את דתה!

— הוי, מה נוראה את בעזוז גאותך! הן בידך האחת תקריביני אליך, תרכיביני על במתי האהבה ממעל לכרובי האשר וההצלחה, ובידך השניה תמגריני ארצה, תקלעיני קלוע והשלך לתהומות רבה...

— אחת דברתי וממנה לא אשנה, עבריה אנכי ועבריה אשאר עד יום מותי!

— אבל — נהם המושל בהתפקעות הנפש — הן חקי הממלכה לא ירשו לנו להמליך בת דת נכריה על עם נביאנו, ומה גם לעשות ממנה שולטנית מוכתרת בכתר מלכות!

— הסכתנא, מלך רם ונשא: הן אמר אמרת כי חוקי הממלכה לא יתנונו לעשות מעשה נורא כזה. אבל, אדוני המלך, מדוע זה לא תראה כי הגיעה השעה לנתק מעל צוארנו את העול המעיק אשר שם מחנק לנו זה אלפים בשנה! כי הגיעה השעה להתנער בפעם אחת מכל החקים, המשפטים והטקסים המחפירים האלה אשר עבר עלימו כלח ואשר אינם אלא שריד מימי החשך והבערות! הגיעה השעה, שאתה, המלך האדיר, אתה המלך

המשכיל, אשר חננך האלהים בדעת, בבינה ובהשכל, אשר נתן לך לב רגש וחוש בריא להפליא בין טוב לרע ובין מר למתוק, צריך שאתה, המושל הצעיר תבער כליל אחרי החקים הברבריים האלה ולחק במקומם חקים חדשים, חקים ישרים, המתאימים לרוח הזמן ולהתפתחותו, חקי אמת, חקי חפש ודרור...

— מה זה תשמענה אזני! — הרעים השולטן אשר נדהם לשמע דברים נשגבים ונעלים כאלה יוצאים מפי עלמה צעירה, מפי... בת העברים — מה זה יהגה פיק, את, אלת השמים! אין זאת כי אם רוח ממרום מדבר מתוך גרוןך, אין זאת כי אם....

— הסכתנא, מושל עליון, ושמעת את כל דברי — קראה אסתר ברוח חזוני מבלי תת להשולטן לכלות את דבריו — שהם דברים היוצאים מקרב ולב עמוק:

— ממשלתך, ממשלת עותמן, נמשלה לאותו הצלם הענקי אשר ראה נבוכדנצר בחלומו: ראשו זהב טהור, גופו מרכבת מהרבה מיני מתכות ורגליו עשויות מחרס, אשר רוח מצויה תזעזעהו, תפצצהו ותשברנו לרסיסים. ארצך, הוד מלכות, ארץ גדולה היא ורחבת ידים, ארץ אשר עמים רבים ישכנו בה, מלכים קטנים ולאמים שונים. ארץ אשר רבו בה חכמיה, חוקריה ותוכניה, קוסמיה ומנחשיה וחוזים בכוכבי השמים. ארץ אשר אדמתה תזוב חלק ודבש והרריה יזילו מים חיים להחיות כל נפש חיה. ארץ אשר אוירה מזוג, הטוב, חם וקריר כאחת. ארץ אשר רוב תושביה גבורים, ענקים, חזקים ובריאיים. אבל, אדוני המלך, במה נחשבו כל הסגולות האלה אם אין צדק ומשפט בארץ? אם אין סדר, אין משטר ואין אף קורטוב של תרבות אנושית. העריצות והזדון שולטים בה בעצם תקפם, העני רובץ תחת משאו, תחת סבל המסים הכבדים אשר אדוני הארץ מטילים עליהם. את עורו יפשיטו מעליו, ימוצו את לשדו ואת עצמותיו גרם יגרמו. אנשי הצבא שודדים וחומסים ככל אשר תשיג ידם מפני כי לא נותנים להם לא משכרת חדשית ולא ארוחה טובה לשובע נפשם. העם הנדכא הולך שחוח תחת סבל משאו, תחת דכדוך נפשו ובסתרי לבבו מתמרמר הוא על העול והחמס הנעשים לעיני השמש. הרוח הצבאי הולך וכבה, הולך ונדעך מיום ליום. איה אותה רוח הגבורה אשר פעמה את צבאותינו בימי קדם? אים אותם הכח והעז, אותו המרץ והעזמה אשר הצטינו בהם צבאותינו המנצחים בימי אבותינו? הוא אשר אמרתי: המצב הכללי הולך ופעט, הולך ומתנון מיום ליום, בה בשעה שהממשלות צרפת ואיטליה, אנגליה ורוסיה ואפילו גרמניה הולכות הלך וגדול, הלך וחזק ובצעדים מהירים צועדות הן לקראת ההצלחה, ההשכלה, התרבות והאור. ראהנא הוד מלכות איך הצליחו העמים האלה ליצר בזמן קצר מאד כח צבאי גדול וחזק במים כמו ביבשה, צבא תרבותי ונאמן רוח, צבא המסור בכל נפשו לארצו ולהמולדת, צבא אשר יוכל לעמוד באחד הימים בפני הענק הגדול ולהכות את צבאותיו שוק על ירך...

ואם יתמיד המצב הנורא הזה בקרב ממשלתנו, דע לך, אתה המושל הגדול, כי יבוא יום והענק יפול על פניו, רגליו תמעדנה וגופו תתפורר לפרורים דקים...

את הדברים האחרונים האלה הדגישה היפה בקול חוצב להבות אש. מעיניה הגדולות והשחורות התמלכו כידודי אשירה ופניה קדחו ותתאדמנה באדמימות ארגונית. בתלתלי שערותיה השחורות ובתנועות עיניה וידיה דמתה היא בעיני המושל — אשר היכה בשממון ובתמהון למראה עיניו ולמשמע אזניו — למלאך ממרומים, לנביאה ולחוזה אשר רוח אלהים מדברת מתוך גרונו.

— ובמה איפוא נוכל לקדם את פני הרעה? — גמגם השולטן ויתאנח.

— לקדם את פני הרעה? — קראה אסתר אחרי רגעי דומיה — צריך איפוא להביא שנויים רבים בהנהגת הממשלה, צריך טרם כל דבר לסדר את מפלגות הצבא. לאגד ולרכז את כחותיו המדולדלים, הן ביבשה והן בים ולעשות ממנו צבא תרבותי וחפשי, צבא אשר יהיה להמולדת משען צור ומבצר חזק, צבא אשר יחרף את נפשו מנגד בעד מלכו, עמו וארצו, לא כגדודי ה"סיפאהים" הגנדרנים האלה, ולא כאחיהם ה"פרשים" וה"בחרים" היהירים אשר הם מולכים עליך ולא אתה עליהם!

— דברי, אסתר יפתי, מה יש עלי לעשות ואעשני כרגע.

— עליך להקטין בראשונה את מספר הצבא אשר עולה לך כעת בדמים יקרים, לגרש מתוכם כל זקן וידוע חולי, כל בעל מום וכל בעל חטוטרת, כל רזה, חור ונכפה, וליצר לך חיל צעיר, בריא ומלא כח עלומים. צריך לשבות ממלחמה משך זמן פחות או יותר מוגבל עד אשר תביא הסדרים הנחוצים בתוך הארץ פנימה ומנוחה כללית תשרר בכל רחבי הממלכה. הקם תקים לך וזרה חדישה מאנשים חכמים ונבונים, אנשים לאמיים וחפשיים אשר התפתחות ארצם נוגעת בלבבם. עליך להשתמש בכל האמצעים הנחוצים להתפתחות עבודת האדמה, בתייהרשת והמסחר. תנא שויון זכויות לכל עם ועם ולכל אזרח ואזרח בארצך, מבלי הבדל דת ולאם, למען תשלוט אחדות שלמה ביניהם ויעבדוך בלבב שלם, באהבה ואחוה גמורה. כבד ואהב את נתיני ממשלות החוץ

כנתיניך אתה למען יאהבוך ויכבדוך גם המה. יסרנא את החוטאים בנפשותם ואל תפליא בין מושלמי ללא מושלמי למען יראו כל העמים כי מלך אוהב משפט ורודף צדק אתה. אל תניח שהיהודי או הנוצרי יחרוש את שדהו, ישדדו ויפתחוהו בזעת אפו, יזרעוהו בדמעה והמושלמי יבוא ויקצרהו ברנה! אלה יצאו השדה, יעמלו, יעבדו ויזיעו בעמל נפשם ואלה יאכלו את פרים בשבתם באהליהם לבטח! תן לנו, מושל נערץ, תן לנו, אנחנו ההמון: דרכים מתוקנים, תן לנו מזרקימים, תן לנו הארה מספקת, תן לנו צנורות מים להשקות את האדמה, ביבים ומזחילות לשפיקה, תן לנו בפרט בתי חרשת ומסחר ועבודת אדמה ואלנא תניח את ארצנו הלוח וירוד מטה מטה, טובעת בים של בוש וחלאה, בשעה שארצות אחרות הולכות מעלה מעלה, על גפי מרומי האשר וההצלחה, התרבות והאנושיות החפש והדרור!

— חכמה את כשלמה המלך בשעתו — קרא השליט אשר הקשיב בתאבדעות רבה אל דברי אסתר — האלהים הגדול חנן בבניה יתרה, ותעלי בחכמתך על כל בני חלד!

— לא חכמה ונבונה יצאתי מבטן אמי — העירה אסתר בצחוק קל — אלא מורי ומלמדי הם המה אשר החכימו אותי ויורוני דעת והשכל.

— ומי המה מוריך אלה אשר האצילו עליך מחכמתם? חי נפשי כי מלמדיך אלה ראויים לתהלה ולכבוד גדול!

— הראשון הוא דודי, אחי אבי, הרופא דון רודריגס, אשר היה לי מורה ומחנך מקטנותי ועד היום הזה, ויאלפני דעת ותבונה בכונתו הרחבה ובשכלו החד והישר, והשני הוא אבי, הפלוסוף ר' עמרם קירה, ראש הרבנים בסלוניקי.

— אה, לו היה דודך זה פה, כי עתה לקחתיהו לי ליועץ ויהי לי למשנה.

— אבל, הוד מלכות! דודי זה לא יאות להמיר את דתו ואם גם יסירו את ראשו מעליו.

— אם אפשר הדבר כי עבריה תהיה לשולטנית אפשר גם כן שעברי יהיה לוזיר גדול!

ובזה תמה שיחתם הארוכה של המושל הגדול מוחמד השני ואסתר היפה בת ר' עמרם קירה ראש הרבנים בסלוניקו.

מזמות נקם

מיום אשר הובאה אסתר ההרמונה, משך השולטן הצעיר חסד את סיפ'אן פשה, הוזיר הקודם, אשר מידו בא לו אשרו ועשרו הנצחי. וסיפ'אן פשה האמין כי השולטן יוסיף לאהבה אותו והשב ישיב לו את משרתו הוזירית שהיתה כל שאיפתו בחיים. אך לצערו הגדול, חלפו ימים וירחים ונבואתו טרם התקימה. השולטן הצעיר שכח כנראה את איש חסדו וכל חלומותיו של סיפ'אן נגוזו וחלפו כלעמת שבאו.

ובאחד הימים קבל סיפ'אן פשה בביתו אורח אשר בקורו הפתיעהו מאד. פ'ירחד פשה, הוזיר הגדול הנוכחי, ואויבו בנפש של סיפ'אן בא אליו לביתו, מתחפש בבגדיו, ומבלי טקסים רבים פנה האורח אל בעל הבית בצחוק מעושה ויאמר:

— חברי סיפ'אן! הגיעה השעה לשכח לגמרי את עניינינו הפרטיים, להניח הצדה את איבתנו האשית ולעבוד שכם אחד לטובת כלנו, להגן על זכויותינו ולאמיותנו וללחם מלחמת מצוה נגד אלה הזוממים לשלול מאתנו את שכויותינו אנו ולפגם בזה בחקי דתנו הקדושה.

— לא אבין אל מה ירמזון מליך — קרא סיפ'אן ויקמט את מצחו.

— הנני לבאר לך את הכל — ענה פ'ירחד פשה בפנים זועפות — אבל טרם דברי את דברי הנני להודיעך כי לא אנכי ולא אתה נהיה הוזיר הגדול.

— ומי איפוא?

— יהודי אחד!...

— מה?... יהודי?....

— כן, יהודי אחד מתושבי סלוניקי ודון רודריגס קירה שמו. הוא דוד הנערה היפה אשר הבאת לשולטנו.

אהה! לו ידעת כי רעות וצרות רבות נכוננו לנו ולמולדתנו בעקבות אהבתו המשוועת של השולטן אליה, כי אז לא ששת כעל כל הון על המציאה היפה הזו!

בפעם אחרת תשמיעני את מוסר דבריך — קרא סיפ'אן בנפש סולדת — הגד נא לי כעת, האם באמת גמר אמר השולטן לתת משרה נכבדה כזו על שכם איש מגזע אמונה אחרת?

— הלא מאז ידעתך הכרתי בך כי מקטני אמנה אתה — נהם פ'ירחד בלעג מר — ומה תאמר ביום אשר יונתך אסתר העבריה תעמוד לימין שולטננו כאחת השולטניות הגדולות וכתר מלכות ינצנץ ממעל לראשה, והיא עודנה מחזקת באמונת אבותיה? האם לא תאמין גם אז למראה עיניך, ותאמר אך חלום הוא?

— זאת אומרת כי יהודיה פשוטה תהיה לשולטנית ותמלוך עלינו כאות נפשה!?

— כדבריך, ידידי! ולא זאת בלבד, אלא כי העבריה היפה הזו, אשר צוד צדתהו בקסם יפיה ותקח את לבו שבי בחלקת לשונה, הצליחה להטות את לבו גם בעינינים אחרים נכבדים מאד. והוא, הנלכד ברשת אהבתה, ינהה אחריה כרחל נאלמה לפני גוזיה וקדוש קדוש יאמר לכל מוצא שפתיה. היא בקשתהו להביא שנויים הזרים לרוחנו אנו בהנהגת הממשלה, והוא נעתר לה מבלי פקפק הרבה. שערנא בנפשך, להנהיג את ממשלתנו עפ"י חוקי העמים הזרים! איזה רעיון ארור! להכריז שויון זכויות לכל העמים ולכל הלאומים הנכרים אשר בארצנו! לעשותם לאזרחים אמתיים ולתת להם הזכות ליהנות מחסדי מושלנו כמונו כמוהם!

— ואם לא נתעורר כלנו כאיש אחד — הוסיף הוזיר הגדול בהתרגשות גדולה — להגן על זכויות העם המושלם, ואם לא נתאזר כח ועז לקדם את פני הרעה ולהכריע תחתינו את מחוללי המהפכה, או אז מרה תהיה אחריתנו, כי העבריה היפה הזו תעצור כח להביא שואה נוראה על ראשנו ועל כל חבל ארצנו, הנה מדוע באתי אליך הפעם למען העיר את אזנך על הרעה הנשקפת לנו ולמען אחז באמצעים הנחוצים לשים קץ לכל תעותי השולטן. אנכי התקשרתי בקשר אמיץ עם כל הכהנים והשיכים ועם שרי גדודי צבאותינו המוכנים להלחם בחרף נפש ולשפוך את טפת דמם האחרונה על מזבח אהבת אחינו המאמינים ועל קיום דתנו, והזמנתי היום אל ביתי למועצה מסתרת אשר בה יחווה איש איש את דעתו איך ובמה לסכל את עצת החשוקה ולהשיב שבעתים אל חיקה. ועתה, אם עוד לא נדעך בתוך לבבך הזיק האחרון של קנאת הלאם והדת ואם רוח האדיקות תפעמך כבימי קדם, היהנא לנו לעזרה והנחנו בעצתך הישרה.

— הפעם נכון אנכי למלאת אחרי דבריך, כי עמך עמי ואלהיך אלהי!

אחרי חלוף דברים קלי הערך ביניהם הוחלט לפתו את המועצה בלילה ההוא בין סיפ'אן פשה הוזיר הקודם, ופ'ירחד קם ויפרד מאת אויבו הקודם בידידות ובאחוה רבה.

החשך פרש את כנפיו על הארץ ושמונה שרים מגדולי הממשלה התקבצו ויבואו ביתה סיפ'אן פשה, וישבו סביב השלחן איש איש ומקטרתו הארוכה בידו. פ'ירחד פשה ישב בראש הקרואים, אחריו ישב סגנו אברהם פשה, אחריו סלים אפנדי, המופתי הקדוש, אחריו ג'יראט ושאמי פשה, שרי המלחמה, אחריהם באקי אפנדי, ראש כהני הצבא ועל צדו ישב אליקו ב', שר גדודי הפרשים, ובעל הבית סיפ'אן פשה עומד עליהם ויתן פקודות נמרצות לעבדיו הרבים להזדרז ולשרת את אורחיו בחריצות כפים.

המועצה נפתחה, והמופתי סלים אפנדי עמד על רגליו ובקסם על שפתיו תאר לפני החברים את הסכנה הגדולה המרחפת על ראש האשלאם אם לא יחוש לעזרתו בטרם יעבור המועד.

— ובכן, אחי היקרים — קרא המופתי בסוף דבריו — הברנא עצה ותושיה איך ובמה לקדם את פני הרעה.

— עצתי האחת היא — חוה את דעתי פ'ירחד פשה — לשים קץ לחיי היהודיה הזו אשר היא מקור כל חרבנו והיותנו.

— באיאלה אמצעים?

— פשוט מאד! אנחנו נסית את גדודי הסיפאהים והפרשים האבירים למען יחטפו חטוף מתוך הארמון.

— התחשוב כי יעלה בידך הדבר על נקלה? — העיר המופתי בצחוק התולי — והשולטן? ומה תעשה ביום הדין, עת תבוא במשפט לפני כסא כבודו...?

— דברים בטלים! הוא יתמרמר אמנם ברגע הראשון, אך בראות כי אין דרך אחרת לפניו ירכין את ראשו לפני שריו וגדוליו אשר באיכח העם המה.

— הוד מעלתו הוזיר שוגה במשפטו — השמיע באקי אפנדי גם הוא את דעתו — לא בנקל ישכח השולטן את העבריה היפה. אהבתו אליה היא אהבה קודחת אשר לא במהרה תכבה אישה. ואוי לו לאותו האיש אשר יעיז לגשת אליה, כי לא ינקה מיום הדין הקשה.

— מה? — קרא שמי פשה בחמת אפו — האם נטל עלינו להכנע לפני עלם כזה אשר כל אישיותו וישותו נתונות המה בידי תענוגיו ותאוותיו הבשריות? לא! לעולם לא נסכים להיות עבדים לאיש כזה אשר בעינינו סגורות הולך הוא אחרי שרירות לבו בהסגירו ממשלה שלמה בידי נערה עבריה, להתעמר בה כאות נפשה.

— הס! — הרעים המופתי הקדוש בקול מלא פחד וחלחלה — אל נא יעברו עוד פעם המלים האלה על דל שפתיך ואין לנו הרשות אפילו להרהר בהן, כי הלא מודעת זאת לכל באי שער עירנו כי אין לנו יורשעצור אחר בלעדו, ואם חלילה יקרה לו מקרה בלתי טהור, אז סכנה גדולה נשקפה לנו ולממשלתנו. מלחמה נוראה תדביקנו מבית ומחוץ והממשלה תקרע לקרעים.

— צדקת בדברך — קראו כלם פה אחד — חיי השולטן יקרים וקדושים המה לנו ומבלעדו צפויים לנו פגעים רבים ותלאות שונות.

— ובכן אחים! — קרא אליקו, שר הגדוד — הנה עבר עלינו חצות הליל ואנחנו טרם החלטנו דבר! הבו נא אחים עצה ותושיה, איך ובמה להשמיד את היהודיה הזו מן העולם!

דממה דקה שררה בכל פנות הבית, וכל העינים היו נשואות אל פ'רחד-פשה, גבורם, אשר ישב לפני השלחן, ראשו נשען על שתי כפות ידיו ויצלול בים שרעפיו.

— היא אשר אמרתי אליכם — קרא פ'רחד בנשאו את עיניו כלפי חבריו — אין דרך אחרת לפנינו בלתי אם להסית את גדודי הסיפאהים וראשי הפרשים נגד שאיפות השולטן ועלילותיו ולהפיח בקרבם ריח קנאה ושנאה נגד העלמה היהודיה, והמה יחדרו אל תוך הארמון בתרועת מלחמה, יתפשו את העבריה ויגזרו לגזרים מבלי אשר יפול משערת ראש השולטן ארצה.

— ואם ידע השולטן סוף סוף כי ידנו היתה במעל הזה, מי יושיענו אז מידו הקשה? הן נקם ינקם בנו במדת הדין הקשה, בלי כל חמלה וחנינה!

— גם לדבר הזה אל תדאגו רבותי! כל אחד מאתנו היושבים בזה ישיבע שבועת ה' ב"קוראן" הקדוש לבלי גלות שמץ דבר מהחלטתנו זו ואז לא נירא שום פחד כי הלא עוף השמים לא יוליך את הקול!

ההצעה הזו מצאה חן בעיני הנאספים וישבעו כלם שבועת אמונים להסתיר את הדבר ולבלי גלות סוד המועצה אם גם יכריעוהו לטבח.

האבות השכולים

למן היום אשר עקבות שתי העלמות נעלמו פתאם, לא יצאו האחים קירה מפתח ביתם החוצה, ויתהלכו יומם ולילה בלחץ יגונם. קול ששון וקול שמחה שבת באהליהם, ועל מקומם נשמעו קול אנחות ויללות האב השכול, והגה וקינים מפי הדוד הערירי. גם עדת היהודים בסלוניקו לבשה את בגדי אבלותה, וכלם, מקטנם ועד גדולם, לקחו חלק בצערו של רבם האהוב ואחיו הרופא, לשוא חפשו בימים הראשונים אחרי העלמות בכל פנות העיר, ברחובותיה וחוצותיהן לשוא כתתו הרצים את רגלי סוסיהם ויסובו את כל מגרשי העיר, חיתיה וכפריה וכל סביבותיה; עקבות העלמות לא נודעו וישבו אחור בפחי נפש.

ועיר אלכסנדריה היתה בימים ההמה לרוכלת בעמים בכלל ולמרכז ראשי למסחר נפשות אדם בפרט, שודדים רבים שוטטו בכל רחבי תורקיה, על החופים ועל פרשות דרכים ויארבו אחרי כל צעיר יפה-עינים, חזק ורחב המתנים, ואחרי כל עלמה יפיפה. חטיף חטפום במרמה ובכחש וישאום עדרים באניותיהם ויביאום אל אלכסנדריה, שמה מכרום בבצע כסף לעבדים ולשפחות, לההוללים ולבתי הבשת והזמה, הנה מדוע שלחה עדת סלוניקו גם שטח שליח מיוחד ותפקוד עליו לחפש בכל מיני חפושים אחרי השבויות ולפדיתן בכסף מלא ובכל מטמונים, גם לעיר הבירה קושטא שלחו שליח מיוחד בכדי לבשר את הבשורה, הרעה להרופא שלמה אשכנזי למען יהיה להם לעזר בחפוש העלמות כי הלא לאיש כשלמה היתה השפעה רבה בחוגי השרים הגדולים ופקידי הממשלה אשר בעזרתם אפשר יהיה בנקל מאד לגלות את מצפוני העלמות השבויות.

עברו שבועות מספר ושום ידיעה משמחת לא הגיעה להאבות הדוויים על דבר אסתר ורעותה. דאגתם של רבי

עמרם ואחיו עלתה למרום קצה, יומם ולילה לא נתנו פוגה לעיניהם ויזילו, כנחל דמעה בהתעטפם בשק ואפר וישפכו את לבכם נכח פני יוצרם להשיב להם את בתם החמודה, מנת חלקם ואשרם בחיים.

ורופא החצר, דר' אשכנזי, נסע בפקידת השולטן סלוניקה למען הבא אתו את הרועה הזקן דון רודריגיס לעיר הבירה, אשר בה צפויה לו המשרה היותר נכבדה והיותר עליונה בממשלה. כי השולטן הצעיר נשבע בשבועת האלה כי דוד אסתר היפה יהיה, הוא ולא אחר, הוזיר הגדול בממלכה למען ינהלנה בעצם חכמתו הגדולה ובינתו הרחבה ויביא בה כל השנויים הנחוצים להרמת קרן ההשכלה והתרבות בארץ. כי הדברים הנשגבים אשר דברה היפה-בבנות ביום ההוא, הכו שרש חזק בלבבו הרענן והפורי וכל שאיפתו למן היום ההוא היתה להגשים בפעל את דברי אסתר אשר נשלחה אליו מאת ההשגחה העליונה-יך האמין בתומת לבבו-למען הפיץ אור וקדמה בתיך עמו, אשר מי יודע עד כמה נטל עליו לטבוע בבז' הבערות והחשך-מבלעדה.

למותר לתאר לפני קוראינו את התרגשותם ואת השתפכות נפשם של האחים קירה עת ראו את חתנם הרופא אשכנזי עומד על מפתן ביתם בעיר סלוניקי, כאשה אשר תחבק את עולה, פרי בטנה, כן חבקו שני האחים את הרופא הנרעש ויבכו על צואריו בכי גדול וחזק. והרופא גם הוא בכה על צואריהם ויתלכדו שלשתם יחד משך רגעים אחדים, באין פוצה פה ומצפצף. כי העז לא העיזו האבות להדאיב את לב שלמה לזכר המאורע העגום, אחרי עבור רגעי הבהלה וההפתעה פנה שלמה אל חותניו ברוח נכאה ובלב נשבר:

– הידעתם כי אסתר בתכם היא בריאה ושלמה ומתעתדת היא לקראת אשר גדול?

– יהי שם יי' מבורך! – קראו האחים פה אחד בנשואם למרום עיניהם-ישמחך אלהים כאשר שמחתנו וכאשר הפחת רוח חיים בקרבנו.

– אבל מדוע כה נפלו פניך?

– דברנא בניקרא דון רודריגיס דאה השבעתיך בשם האלהים! אמור נא לנו איה נמצאת כעת אסתר כלתך?

– אסתר-קרא שלמה בעצבון על פניו – גונבה ע"י עבדי סיפ'אן פשה, הוזיר הקודם, בטיילה בערב היום ההוא יחד את רבקה רעותה, ויביאווה לעיר הבירה קושטא בהרמון השולטן, אשר התקשרה נפשו אליה בעבותות אהבה עזה למן הרגע הראשון אשר ראוה עיניו, אהבת השולטן הצעיר אליה היא כל כך עזה עד אשר גמר אמר בנפשו לקחתה לו לאשה עפ"י דת חוקי האשלם ולשים כתנן מלכות בראשה.

– אל אלהים! – שאג ר' עמרם מנהמת לבו – אסתר בתי המירה את דתה ואמונתה?!

– לעולם! – קרא דר' אשכנזי בקול גדול – האסתר בתכם תמיר את דתה? הזאת הנפש העדינה, הזכה והטהורה, תשכח בנקל את אלהיה, עמה ודתה? לעולם! אסור לך רבנו להרהר הרהורי-פגול כאלה ומה גם לשאתם על דל שפתיך! אוי, לא ראיתם בעיניכם את הלבאיה עת התנגשה היא בחרף-נפש את מסיתיה, לא ראיתם את עוזו וגבורתה ואת רוחה הכביר, עת עמדה לפני אותו האיש המרעיש את הארץ ותצהיר בפעם המאית, בגודל ובגאווה, את המלים: "עבריה אנכי ועבריה אשאר עד יום מותי!"

ולולא אהבתו העזת של השולטן אליה, ולולא לבת-אשו המתלקחת בקרב בתי-נפשו כשלהבת ים, כי אז היתה מכבר לברות לדגי הים ולתניניו. אבל השולטן מוחמד השני חדל כבר מהיות השליט בנפשו מיום בוא אסתר בצל קורתו, כי לבו, רוחו ונשמתו נתונים המה בידי אסתר; היא הפוקדת בהם, היא השולטת בהם שלטון בלתי מוגבל, על פיה הוא חי ועל פיה הוא מת ובטל מן העולם.

הנה מדוע יכולה אסתר העבריה המר את דתה, הנה מדוע יכולה היא להעטר בנזר מלכות גם מבלי כחש בעמה ובאלהיה!

אסתר-הוסיף הוא בקול מלא יגון ותוגה דתהיה באחר הימים לאחת המאושרות בתבל תחת צל מאהבה, תשתה ותרוה מכוס תענוגי החיים וממנעמיו ותשתכר, ויחד אתה ישישו אחי בני עמי וישאפו רוח, חפש ודרור לרגלה, כי נתק תנתק היא את הזיקים וכבלי הברזל המעיקים, אשר העמיסי על צוארו זה מאות בשנים – ורוח לו. רק נפש אחת בתבל, רק נפש שלמה הנכאה תשאר אומללה וזעומת אלהים על פני חלד. כי מה תחכה עוד נפש דואבה זו הערומה מכל תקוה ותוחלת בחיים?...

למרות כל התאמצותו של האוהב המתיאש לעצור בעד זרם דמעותיו אשר שמו מחנק לנפשו, התפרצו בכח ועז ותדרנה הלך ושטוף על לחייו החורות כפלגי מים.

– אל נא, בני – התחנן רבי עמרם בקול רועד – אלנא תתיאש מרחמי אלוה; קוה אל ה' והוחילה לו, כי "קרוב ה'

לנשברי לב ואת דכאי רוח יושיע!"

– אם כה תעשה בניהוסיף דון רודריגס גם הוא בתוכחת מגולה זשחת לנפשך אתה ולנפש ידידת נפשך, הן לא תמו עוד חסדי אלוה "ותשועת ה' כהרף עין!"

– שאונינא אבותי היקרים, אם הדאבתי את נפשכם העדינה ואם הוספתי מכאב על מכאובכם ברוב שיחי וכעשי עד אשר נשיתי כמעט את מטרתי הגדולה אשר למענה באתי אליכם הפעם זבדברו הסב את פניו לעמת דון רודריגס ויוסף:

– הנני שלוח אליך, אדוני דון רודריגס, בפקודת אדוננו השולטן.

– אלי? מטעם השולטן? שאל הרופא הישיש ברגשי פלא ותמהון.

אז יספר הרופא שלמה לפני שני האחים את כל פרשת הדברים אשר חלפו בין אסתר בתם ובין השולטן הגדול ביום אשר הסכים זה האחרון לקחתה לו לאשה, אם גם לא תסכים להזניח את דתה, הוא ספר לפניכם הרושם העמוק אשר פעלו דבריה הנלהבים בלב השולטן בנוגע להנהגת הממשלה העומדת בשפל המדרגה ואת השפעתה הגדולה עליו, עד אשר גמר אמר השולטן להוציא לפעולה את כל דבריה ולהכריז שווי זכויות ומשפט צדק בכל רחבי הממלכה מבלי שים פדות בין עם לעם ולאם מלאם.

– אבלקרא דון רודריגס, אשר חזה בדברי שלמה אך חלום שוא וחזון נטעה-הן לא הגדת לנו את פקודת השולטן אלי?

– צדקת אדוניהתנצל שלמה, בהוסיפו: השולטן הגדול, מחמד השני שלחני אליך למען אציע לפניך בשמו את המשרה הנכבדה של וזיר גדול!

– מה? אנכי? וזיר גדול?!

– כן, אדוני הנכבד, השולטן אשר הלך לבו שבי אחרי תוכחתה של אסתר, מאמין אמונה שלמה כי אתה, בעלותך על כסא הזירות תצליח להביא, ברוב חכמתך ובינתך, את הסדר הכללי בממשלה האובדת. לסדר העבודה הצבאית בסדרים הנאותים לפי רוח הזמן והתרבות המדינית, לפתח את המסחר הכללי בארץ, את עבודת האדמה ובתי החרשת והתעשייה, לשפת שלום בפנים הארץ ומחוצה לה ולעורר בקרב אזרחיה ונתיניה רגשי אהבה וחבה לאומית, ומסירות-נפש להמולדת ולמלכה. עבודתך הראשונה תהיה להקים כעין מועצה וזירת מקרב השרים הגדולים, מאלה אשר התפתחות ארצם וקדמתה נוגעת בלבבם, ולעבוד בחריצות כפים, בלב אחד ובשאיפה אחת לטובת הממלכה ולבטחון תושביה; לחוק חוקים ישרים ונכוחים, לכוון משפט צדק ואמת בארץ, מבלי עוות הדין ומבלי לרמוס ברגל גאווה את זכויות ההמון הפשוט ומשפט אביוני עם ועם.

– רואה אנכי כי דברי אלה הטילו בקרבך רוח סופה וסער - קרא שלמה אל הרופא הישיש אשר העמיק ברוב מחשבותיו.

– אם לעצתי תשמעו - קרא הוא בהאנחו - אז אין דרך אחרת לפניכם בלתי אם לצאת מזה בטרם מועד. ברחו לכם מן הארץ הזאת אל ארץ נכריה, אשר שמה תוכלו לבלות את שארית ימיכם במנוחה ושקט מבלי מגור מסביב, כי לבי מנבא לי מהפכות גדולות בארץ, הנני רואה בעיני רוחי כי יום מהומה ומבוסה, יום משבר ונקם מתרגש לבא על ארצנו האמללה.

– לבקש לנו מפלט ומנוס אתה אומר-קרא רבי עמרם ברוח נכאה בשעה שחמדת לבי ואור עיני אין אתי? ללכת ולנוע בתבל בשעה שבתי יחידתי היא בתוך כבשן האש?

– דבר זה אתה למד מאדון הנביאים - קרא הרופא הישיש, אשר לא נעמו לו דברי אחיו - כאשר נעתר משה לדברי האלהים לרדת מצרימה ולהציל את אחיו הלחוצים והמעונים מכור הברזל, ויקח את אשתו ואת בניו אתו, יצא אהרן אחיו לקראתו בדרך ויפגשוהו ויעץ לו להשיב את אשתו ואת בניו אל ארץ מדין, כי אין זה מצד היושר והצדק האנושי להביאם אל כור העני והלחץ בשעה שמשרתו הגדולה היתה לחלץ משמה את אחיו בני עמו. ומשה בחוש שכלו הישר, מצא כי עצת אחיו היא ישרה ונכונה וישב את צפורה אשתו ובניה שנית ארצה מדין.

– אנכי את חובתי מלאתי - העיר דר' אשכנזי - ואשמיע לפניכם את פקודת השולטן ואתם עשו כטוב בעיניכם.

– לא! קרא ר' עמרם בהחלט אנכי לא אניח את בתי החמודה בודדה ושוממה בארץ גלותה, הלך אלך אחריה

ואם גם אדע אל ברור כי המות ישיגני.

– באשר תלך אלכה גם אני – מלא אחריו דון רודריגס – אחריו ארוץ ועל אלהינו אשליך יהבי, בו אשים, מבטחי ולא אירא רע.

– מה' יצא הדבר קרא דר' אשכנזי – הכונרנא אחים לקראת המסע והאלהים יעשה בנו כטוב וכישר בעיניו.

היום הגדול

אסתר היפה הסכינה לאט לאט לחיי ההרמון, כי באמת בגבירה בין שפחותיה ישבה לה בהיכל ענג, בחדרה היפה והמרהיב כל עין ברהיטיו העשירים והיקרים והנשקף על פני הים הגדול. שרות ופלגשות רבות שרתוה ותשתחויה לרגליה וכל נשות ההרמון, בקטנה כגדולה, היו משועבדות תחת רצונה של העבירה היפה, על פיה יצאו ועל פיה באו. גם השולטן בעצמו לא נקף אצבע קטנה בכל עניניו הפרטיים והכלליים מבלי שאול את פי ה"נביאה" ולדרוש בעצתה, ולכן לא לפלא הוא אם הוסיפה הצביה לפרוח יום יום כגפן פוריה בפרחי לחייה, בשושני שפתותיה ובקסם עיניהיונים ותגדל ותקיף ותהי לחמדת כל רואיה.

– שלום, יונתי! קרא פעם השולטן בהכנסו אל חדר אסתר אשר קראה מעל הספר יחד את רבקה רעותה יום בשורה היום לך יפתי! מבשר טוב הנני לך היום הזה, כי בשורה משמחת בפי. בשורה אשר תבוא כשמן המור בעצמותיך הדשנות.

אסתר פתחה את עיניה הגדולות והשחורות, אשר לבבו את המושל הנלכד ותבט בו במבט חנון.

אנכי שלחתי להביא הנה את אביך ואת דודך והנס כעת פה, בארמוני!

– ילא כל עט סופר לתאר את מעמד נפשה של אסתר לשמע הדברים האלה. המלה אבי! – התפרצה מתוך גרונה בקול צעקה נוראה מאד. כי הלא, זו הבת היחידה והענוגה אשר לא מלאו לה עוד שבע עשרה שנותיה, זו הבת אשר לא ידעה מעולם מאהבת אם רחמניה – אהבה את אביה ואת דודה אהבה עזה מאד, אהבה בלי מצרים ועתה, בשמעה מפי השולטן כי אבותיה אלה, אשר זה ירחים רבים לא ראתה את הוד פניהם, מיום חטפיה מבין זרועותיהם, – עתה התלקחה בקרבה התשוקה בעצם תקפה, ותסתער בסערת מלחמה לקראת הדלת.

אנא, מלך חנון! – התחננה היפה בעיניים דומעות בראותה כי אין איש באולם – אנא צוה להביא הנה את אבותי במהירות היותר אפשרית כי נפשי כלתה בקרבי.

השולטן קרץ בעיניו לראש הסריסים ורגע אחרי כן הופיעו שני הזקנים בהדרת קדש על פניהם ויבואו החדרה. המחזה היה מבהיל ומרעיש מאד. אסתר לפתה בשתי זרועותיה את צוארי אביה ודודה והדמעות התלכדו יחד ותגרנה על השטיח בהמולה דקה.

דממה דקה שררה בבית משך רגעים אחדים, ועל לחייו של השולטן הגדול, אשר השקיף מנגד למחזה המרגיז הזה, – התגלגלו שתי דמעות חמות...

אחרי עבור רגעי התרגשות וסערת הרוחות הרגישו אסתר, אניה ודודה כי עומדים המה לפני המושל הגדול אשר מפניו יחולו ממלכיה וגויים רבים וימהרו שניהם ויכרעו על ברכיהם לפניו וינשקו את שולי מעילו בחרות קדש.

– קומו, ישישים נכבדים!פקד השולטן בקול מלא געגועים.

אז יקומו האחים על רגליהם ויעמדו לפניו ביראת הכבוד, כשידיהם שלובות על חזיהם.

– האתה הוא זה אבי אסתר? פנה השולטן בשאלה אל רבי עמרם – אשריך איש זקן כי חננן האלהים בפנינה יקרה כזו אשר אין ערוך לשויה. ואתה הדוד! – הוסיף הוא בפנותו אל דון רודריגס – לך נאווה תהלה על החנוך הגדול אשר בו חנכת את בת אחיך, יש לי לדבר אתך הרבה מאך על ענינים נכבדים רבים. אבל דוחה אני את דברי לעת אחרת, אחרי תנוח ותנפש מעמל הדרך ומבהלת הפגישה הגדולה. אמנם, מעתה אוכל לבשר לך כי מנה מניתיך מהיום לזרז גדול בממלכתי, היה תהיה לי מהרגע הזה ליועץ נאמן בכל עניני הממשלה הפנימיים והחיצוניים. חפצי הכביר הוא כי תוציא לפעולה את כל הציורים היפים אשר ציירת בדמיונה של אסתר, ידידת נפשי, הנני בטוח כי עשה תעשה הרבה, והצלח תצליח בכל דרכיך, כי חזות פניך מעידה בך על

גודל חכמתך ועל השפעתך הכבירה.

– הוד מלכות! – קרא דון רודריגיס בנשקו את כנף מעילו - פקידנא על עבדך הנכון לשרתך בכל לבו ובכל נפשו. הקרב יקריב עבדך את שארית מספר ימיו על מזבח אהבת המולדת והתפתחותה. עבד יעבוד במסירות נפש מאין כמוה למען שתל בלבב עבדיך רגשי אהבה לאומית וחבה נפשית להארץ ולמלכה ואני תפלה להאלהים הגדול כי יצליח את דרכי ועזרני להוציא לאור את כל שאיפותי הטובות לקדמת העם ואחדותו.

– כאחד המשכילים תדבר וזירי הנכבד קרא השולטן בשמחה

– אמונתי תאמצני כי לא יארכו הימים והיית לשם ולתהלה ותפארת בכל רחבי התבל, ולמען הקל לך העבודה הכבדה אמנם בראשיתה, הנני לתת לך עוזר, איש חכם ונבון, חרוץ ובקי במהלך העניינים המדיניים בממלכה, הוא הרופא הצעיר שלמה אשכנזי.

– קטנתי מכל הכבד הזה ענה הוזיר הגדול החדש בהתרגשות הנפש במה אוכל להביע לפני הדום כסא מלכותו את רגשי תודתי העמוקה על אמונו הגדול בי? אמנם באחת אוכל להגות את רגשותי, בעשותי תמיד את רצון מלכי הנאור וחפצו הכביר למען הפק תמיד רצון מלכותו.

ברגע זה עלו באזני ארבעתם קול רעש מוזר מקצה הארמון וצעקות בלולות, אך השולטן לא שם לבו לזאת ויסב את פניו אל אסתר היפה ויקרא בחביבות:

– ואת יונתי..

עוד מלתו על לשונו והדלת נפתחה בשאון וראש הסריסים קרא במבוכה בכרעו על ברכיו:

– הוד מלכות! השולטנית האם" שלחתי הנה בבקשה לסור אליה ברגע זה כי סוד כמוס אתה...

השלטן שלח בו את חצי עיניו במבט מלא קצף ועברה והסריס הזדחל על בטנו לאחור ויגף את הדלת מבלי כלות את דבריו.

– הידעת יפתי את הסוד הגדול אשר לאמי אלי? – פנה השולטן אל אסתר כאשר נעלם הסריס – היא מבקשת לעקרני מבין זרועותיך הענוגות מפני כי עבריה את, היא תציקני יום יום במוסר דבריה על אשר חפץ אנכי לתת את משרת וזיר הגדול על שכם דודך הישר באדם. היא מאמנת בתם לבבה כי בזה פוגם אנכי בעקרי הדת והאמונה, בפרט בשנותי את סדרי הממשלה לתת חפש ודרור לנתיני ארצי ושוויזכיות לבני דת אחרת, אבל עוד טרם חפצה היא להבין כי לשוא תשחית את כל דבריה אלי. כי אטום אטמתי את אזני ואשבע לבלי שמוע עוד בעצת אם ויועץ אחר זולתך. בי נשבעתי! – הוסיף הוא בחומו – כי לא אשקוט ולא אנוח עדי הוצאתי את רעיון רוחך לפעל ידי. די! די לי בכל אותן השנים אשר עברו עלי בחבוקידים ובתרדמתמות. אינני חפץ עוד להיות בידיים שלובות! אינני חפץ עוד להרדם; עבודה חפצתי! עבודה רצינית ותנועה, תנועה חיונית לאשר ארצי ועבדי העצלים, ואת אלה אמצא לי בעזרתך את ובעזרת דודך זה. בפעם השלישית הנני מביע לפניכם את רגשי אמוני הגדול בכם, כי ידע ידעתי כי אנשים טובים וישרים אתם. ומחר! מחר תהיי לי, את היפה בבנות, לעזר כנגדי. השמעת יונתי? מחר אקחך לי, לעיני כל באי שער עירי, לרעייה נאמנה ולעטרת תפארת, ולי תהי לעולם ולנצח נצחים! היי בשלום יפתי! להתראות! – ביום מחר!

זאבי ערב

אחרי אשר נפרד המושל הגדול מאת אסתר, אביה ודודה נכנס אל חדר השולטנית אמו היפה והעשיר מכל חדרי הארמון, אשר היה מקושט מרוהט עפ"י האפנה הוניציאית.

ברגע אשר דרכו כפות רגלי השולטן על מפתן הבית חרדה האם לקראתו ותאחז בידו אשר הושיט לה - באהבה ותאמר:

– בני יחידי, צוהנא להוציא כרגע את כל הסריסים והעבדים מעלינו כי דבר לאט לי אליך.

– ויהי אך יצא יצאו סריסי המלך ועבדיו החוצה ותמהר האם לקראת הדלת ותסגרנה על מסגר ואת המפתח השליכה הימה מבעד להאשנב הפתוח.

– מה זה פעלת אמי? – קרא המושל ברגשי תמהון. - הצל הצלתי את חיך, בני, השיבה האם בנפש שקטה.

– הצלת את חיי? – הרעים השולטן בחמה שפוכה-מה זה יהגה פיק? הלהתל בי כאחד העבדים את אומרת?

– חלילה לך בני מחשוב על אמך-יולדתך כזאת! הן אמר אמרתי כי הושעתי בזה את חיך היקרים לי ודברי דברי-אמת המה. הן רבות העירותי את אזניך בני על הרעה הגדולה הנשקפה לך ולכסאך מצד ההמון האדוק והקנא על אהבתך המשווגעת להעבריה הזו. ההמון הפרוע חרק שן על המעשה הנורא הזה, אשר אמרת להמליך עליהם עלמה עבריה ולשים עליהם לשליט ומפקד את אחד העברים, ויקומו איש אחד לתבע את עלבון הדת הקדושה אשר אמרת לחללה ברגע של שגעון אהבה. ראה נא בני, הט אונך והקשב את קול הסערה הגדולה, ההולכת הלך וקרב הארמונה. מהפכה! מרד! אלה הם תוצאות שגעונותיך. עוד רגעי מספר ושמעת את גלי ים האדיקות והקנאות מתדפקים גם על דלתותיך ומי יודע אם לא שטפוך גם אתה בשצף קצפם לולא חשתי אנכי להציל את נפשך!

השולטן עמד רגעים אחדים נדהם ונפעם לשמע דברי אמו אשר כרעם בגלגל הלמו ומחצו את ראשו, אך עד ארגיעה התאווש ויפן אל אמו בקול פחדים ויאמר:

– זאת אומרת... כי סכנה גדולה... מרחפת על ראש... אסתר, חמדת לבבי?!

– כדברך בני.

– אוי, בשם ה', אמי, הבי ופתחי לי את הדלת כי חפץ אנכי לחוש לעזרתה ויעבור עלי מה!

– צר לי, בני, כי לא אוכל למלאת את בקשתך כי הלא השלך השלכתי המפתח הימה, כאשר חזית בעיניך.

– האם אין פתח מסתרי אחר בחדר זה? – אין!

אז ישלף השולטן את חרביו, יסתער בגבורה נפלאה על הדלת וינסה לגדע את הבריה, אך לשוא! הבריה עמד על מקומו כמטיל מוצק.

וקול המית ההמון הלך הלך וקרב, הלך וסער. הכדורים עפו בכל חלל האויר, קשקוש חרבות וצלצול מגנים ושריונים, רומח וכידון נשמעו מכל העברים.

– השומע אתה בני? קראה האם באיומים – הנה פשטו המורדים בארמוננו, ואם לא תשאר פה אז תביא עליך שואה נוראה.

– הסי-ישאג השולטן הגשור ברגשי בוז – אלמלא לא אסרתיני בבית הזה ולוא חפשי הייתי, כי אז מחצתי את ראש כלם כאחד, כי אז עשיתי בהם כלה וארקעם תחת רגלי. אבל, אל אלהים! מה זה תשמענה אזני? קול צפורי הוא זה, קול יונתי החמודה, היא תהגה, היא תהמה ותצפץ בענות נפשה... הוי, הילל בן שחר! איכה זה נפלת בידי עוילים וזדים? הוי! פראים שתו עליך מסביב, זאבי ערב וחיתו טרף השואפים לדמך הטהור והמתוק. אויה לכן, רגלי האסורות, מדוע זה לא תמהרנה, מדוע זה לא תעופנה לעזרת הצביה? אהה! אמי, אמי, מדוע פעלת ככה לבנך האומלל?

פתאם שלף בחמתו את חרביו מתערה ויעמוד כעמוד ברזל לפני השולטנית ומעיניו התמלטו חצי דם ואש.

– הרגנינא בני אם תתאו נפשך לנקם-קראה האם במנוחת נפש,

ידי השולטן רופפו וישליך את חרביו על הארץ ויגהר על השטיח ויבך בכי תמרורים.

– אהה אמי, אמי, מדוע זה לא מרחם חנקתיני חנוק כי עתה נסתר עמל מעיני? מדוע זה לא שסעני אבי גם אותי כיתר אחי כי עתת ישנתי ורוח לי? כי מרים ומאוררים המה לי החיים מבלעדי אסתר...

בינתיים והסערה הלכה הלך וחזק מרגע לרגע, צעקות ויללות, אנחות ובכיות, גניחות וקולות של התאבקות עם המות עלו מקצות חדרי ההרמון. השולטן השתגע, דמו רתח בקרבו כסיר נפוח, וירץ בחדרו אחת הנה ואחת הנה. הוא נסה שנית לשבור את הדלת, לנפץ את שבכת החלון, אך כחותיו עזבוהו ויפול על הארץ באין אונים. אמו נסתה לדבר על לבו ולהשקיט את סערת לבבו בתנחומי הבל, אך הוא הדף אותה ברגשי בוז ומשטמה באמרו כי מידה באה לו רעתו וכי היא היתה הגלגל החוזר והרוח החיה במחוללי המהפכה.

וככה שכב לו המושל הגדול על הרצפה מתאנח ומתיפח בים דמעותיו. אך נניחנא את השולטן האסיר המתהפך בציריו בחדר מאסרו ונסורה מעט קט אל תוך האולם השולטני אשר בו מתהווים דברים נוראים ואיומים,

פ'ירחד פשה הוזיר הגדול, יחד עם יתר השרים הגדולים, הפחות ופקידי הממשלה אשר ראו כי כוכב הצלחתם יועם ביום עלות היהודי דון רודריגיס על כסא הוזירות, וכי ממשלתם העריצית והבלתי מוגבלת תחלוף לה כליל מידם לרגליו-התאמצו בכל מאמצי כחם לפתות את ההמון ההולך בחשך ולהפיח בקרב רגשי איבה ומשטמה דתית נגד מעלליו של השולטן אשר חשב לפרוץ את גדר הדת והאמונה, ויצליחו אמנם לרכוש להם חלק גדול מהצבא ומהמון העם. הקרבן הראשון והעקרי אשר לו שאפו בנפש שוקקה היתה אסתר היפה; כי הלא היא היתה מקור שברם והותם. הכהנים והשיכים היו מן הראשונים אשר התריעו בפומבי תרועת מלחמת-מצוה, גם אחד מעשרי העם, עומר שמו, האיש אשר קנה את רבקה נונים מיד סיפאן פשה להתעמר בה, עמד בראש ההמון וישחד להם מהונו הגדול בכדי לבצע הוא את זממו, כי אהב אהב עומר אהבת מות את רבקה וישטום משטמה עזה את השולטן אשר בפקודתו נגזלה העלמה מהיכלי תענוגיו.

חיילי הפרשים וגדודי הסיפאהים עברו על פני התהלוכה ואחריהם התנהלה בהמוניה דלת העם, כל אלה השופאים לנכם, לרצח ולבזה, מזוינים כלם מכף רגלם ועד קדקדם, ויבואו עד הארמון. שמה פגשו בתחילה התנגדות קלה, למראית עין, מצד חיילי הארמון ושומרי החצר, אך עד מהרה הכריעום הפרשים תחתיהם ויפתחו לפניהם את דלתותיו, המורדים חדרו אל תוך הרמון הנשים תחת הנהלתו של עומר, אשר היה להם למורה דרך. נקל לשער את סערת רוחן של אלפי הנשים אשר קמו כלן בצעקה ובהלתמות.

עומר חפש בכל החדרים ובכל פנות ההרמון את רבקה משאת-נפשו, והעם חפש אחרי אסתר זעומת-נפשו. אחדים מהם העיזו בנפשותם לחדור אל חדר כסא השולטן. אחד מעבדי השולטן הנאמנים, צדיק שמו, אשר שמו התאים לאמון רוחו באדוניו, עמד כאריה משחית לפני גדודי הסיפאהים אשר אמרו לחלל את כסא השולטן ויפיל במחנה האויב, בעזרת עבדי השולטן הנאמנים - חללים רבים. אז התלקחה המלחמה בין שני המחנות בעצם תקפה. כמובן נשאר הנצחון לצד ההמון הרב.

המחזה היה איום ונורא. ההמון הפרוע עשה שמות בנשי ההרמון. רצחו, דקרו וירטשו את כל הבא בידם, אך עוד לא שבעה בזה נפשם הצמאה, כי עוד לא הצליחו לגלות את מצפוני העבריה היפה. פתאם קמו התהוללות וגעשנות במחנה, האספסוף התריע תרועת הידד, כי את העבריה היפה ראתה עינם... זו היתה האומללה רבקה נונים, אשר חשבה להמלט על נפשה בתוך הסערה ואשר נתפשה בידי שנים מגדודי הסיפאהים, שחסמו לה את הדרך מעבר מזה ומעבר מזה, ההמון אשר ראה את גודל יופיה התנפל עליה כדוב שכול ואחד מאנשי הצבא תקע את חרבו בלבה רגע אחרי כן נודע להם כי העלמה הנרצחה היתה עבריה ושנית הסתערו על גותה, קרעו את שמלותיה מעליה וידקרוה בחרבותם הלך ודקור, את עיניה נקרו ואת גופתה נתחו לנתחים רבים, כי חשב חשבוה לאסתר, זו הבת אשר שלטה ברוח השולטן כאות נפשה.

תשועה ממרום

אבל, אסתר היפה נושעה באמת בדרך נס. הרופא שלמה, בלויית דון רודריגיס ואחיו, יצאו מחדר אסתר אחרי אשר יצא השולטן משם ויבוא אל חדר אמו. ויהי אך יצא יצאו את החדר, והנה קול שאון ותרועת מלחמה הגיעו לאזנם. דר' אשכנזי, אשר לבו נקפו וינבא לו עתידות בלתי נעימים עוד מלפני היום ההוא - שם מיד על עקביו ויבוא אל חדר אסתר אשר הקשיבה גם היא בנפש רועדת אל הקולות שלמה פקד על אסתר להניח מיד את החדר וללכת אחרי דרך המסדרון. אסתר בקשתהו בתחנונים לתת לה הזמן לבקש את רעותה רבקה אשר סרה אל חדרה לפני רגעים אחדים. אך לצערם הגדול לא יכלו להתמהמה כי ברגע ההוא והנה חדר ההמון הסוער אל תוך הארמון. הרגעים היו נוראים מאד, עוד מעט ונפלו ארבעתם בצפרני אנשי הצבא, אשר מלאו בִּיָּרְגֵעַ את כל חלל המסדרון הגדול ויחסמו את הדרך לפניהם. עוד מעט והיו לברות לשני הפראים ואכזרים, לולא שלח לפניהם האלהים ממרום מלאך מושיע ויחלצם מן המצר. זה היה הציר התורקי חסאן-פשה, אשר הציל הרופא שלמה ממחלתו האנושה. הוא נגש אל דר' אשכנזי וילחש לו באזניו לעקבהו בדרכו. הם צעדו אך צעדים אחדים לפניהם וחסאן-פשה פתח לפניהם דלת למבוא מסתרי ויביאם אל תוכו.

– חכו לי פה מעט-אמר חסאן-פשה בקול דממה – בעוד רגעים אחדים אשוב אליכם, אל־נא תיראו, היו בטוחים כי אין איש זולתי היודע את המבוא המסתרי הזה.

לאשרם, לא ארכו הרגעים ומלאך מושיעם בא אליהם וינהלם דרך המעבר ההיא לתחת האדמה משך - שלש שעות תמימות עדי בואם אל שדה גדול ורחב רחוק מקרית קושטא הרבה מאד.

שתי שעות רצופות ארכה המהפכה הגדולה בארמון השלטון. ובמשך הזמן הקצר הזה השחיתו הפראים השחתה גדולה מאד. מלבד הנפשות הרבות אשר רצחו נפש, הרהיבו עז בנפשותם לשכר, לנתץ ולהרוס ככל אשר השיגה ידם, עד אשר באה עזרה מרחוק, הפעם היו ה"בכריים" האבירים אשר באהבתם ואמונתם הגדולה להשולטן מהרו אל מקום המהפכה ויצורו על הארמון וילכדוהו אחרי מלחמה גדולה ויאסרו בכבלים את כל המורדים, מלבד פ'ירחד פשה אשר הצליח לברוח על נפשו יחד עם פלוגה גדולה מגדודי הפרשים.

הפעולה הראשונה אשר עשו הבכריים בהכנסם אל הארמון. היתה לשבור את דלת חדר מאסרו של שולטנם המדוכדך.

א ס ת ר! זו היתה המלה הראשונה אשר התפרצה מפי השולטן בקול צרוד, בצאתו לחפשי, איה אסתר יונתי? שאל הוא שנית ועיניו שוטטו בכל פנות הארמון, ובראותו כי שום מענה לא הגיע לאזניו, קפץ הוא כאיל ויזדרק לעומת חדר אסתר, בתקוה למצא שם את שאהבה נפשו. אך מה גדלה הותו בראותו כי אסתר איננה. בברכים כושלות ישב לו על הארץ ובקול מרעיש גם את הלבבות היותר נחושים, נשא הגה ונהי וקנים על השואה הגדולה הבאה עליו ממרומים. יגונו גבר עוד יותר בראותו שמה על הרצפה מתגולל הספר אשר בו קראה הצביה יום יום. בידיים וועדות הרים את הספר מעל הארץ ויקריבהו אל שפתיו הדולקות וירטיבהו וימיסהו בדמעות עיניו...

לשוא חפש השולטן בכל פנות ההרמון ובכל סדקיו למצוא את גופת אסתר או אבר אחד מאבריה. לשוא בדק הוא בעצמו בין הגויות הרבות הנערמות בקצה האולם, כי אמנם את גלגלת רבקה האומללה הכיר הוא מיד, בחוש מבטי הדקיק, למרות פצעי הרבים ורסיק לחייה, ויקונן עליה קינה קצרה. אך מאסתר יחידתו לא מצא אף ציון קל, אף סימן פחות או יותר חשוב אשר בעזרתו אפשר לדעת מה נעשה בה. פתאם השתלשלה מחשבה ארורה במח: ואביה? ודודה? והרופא שלמה? אים? שאל הוא את עצמו בלב דופק אז נפחה בקרבו רוח חיה, רוח תקוה, אסתר לא מתה!

– השיבו לו שרעפיו - אסתר עודנה בחיים! הרעימה בת קול באזניו - כן, בודאי, הם נעלמו בתוך הסערה, כי לולא זאת מדוע לא נשאר מהם אף ציון קטן. אבל איך הצליחו לברוח? אנה ברחו? ומי הורה לפניהם את הדרך? השאלות הללו נקרו במוחי ותאכלנה כעש את לבבו.

השולטן שבע שבועת-האלה להנקם נקמה נוראה מכל אלה אשר השתתפו במהפכה הגדולה, וישלח ויביא לפניו את סיפ'אן פשה וימנהו לוזיר ויפקיד עליו להביא לו את ראש פ'ירחד פשה הצורר, אשר מידו באה אליו השואה הגדולה הזאת סיפ'אן פשה שלח לגיונות צבא בכל רחבי הממלכה ומחוצה לה לחפש אחריו ויתפשוהו ויביאוהו חיים עיר הבירה. שמה ישב ימים רבים בבור עד אשר תפשו את כל הקושרים, אשר ידם היתה עמו במעל. ובאחד מימות הקיץ הבהירים הוציאו את פ'ירחד אל הרחבה הגדולה, ובהמון חוגג חנקוהו חנק בשרט משי מפותל כנהוג בימים ההם, ואת שאר המורדים תלו על העצים, מגדולם ועד קטנם לא נעדר מהם אף אחד.

והוזיר סיפ'אן פשה ירא מאד מפני חמת השולטן, פן יגלו לו את חטאתו גם הוא, בהשתתפו במועצה המסתרת וישתמר כל היום משונאיו הרבים אשר היו עוינים אותו בכל תנועותיו. לאשרו בא מקרה מדיני וישכיח מעט את זכרונות יום המאורע ההוא.

הנסיך מיכאל, נציב ולכיה מרד בימים ההם בשולטן וישלח השולטן מיד את סיפ'אן-פשה שמה עם צבא רב להכריע את המורדים. סיפ'אן פשה הצליח אמנם במלחמותיו. ויבוא עד בוקרישט ויכה את האויב מכה רבה עד אשר נכנעו וישבו לעבוד את השולטן ולחסות תחת דגלי. ובאמת לא בנקל עלה לו, לסיפ'אן פשה, הנצחון הזה היא התענה ימים רבים ויחרף את נפשו למות למען רכש יתר כבוד ולמען הפק רצון מאת הוד מלכותו, כי באחת התגרות הוכה סיפ'אן-פשה מכה אנושה מאד באחת מירכותיו ויפרפר ימים רבים בין החיים ובין המות. ואך בעמל רב הצליחו הרופאים להעלות לו ארוכה, וישב אי עירו מוכתר בזר הנצחון.

ונצחונה הגדול של תורקיה על צבאות הנסיך מיכאל, וגבורתם הנפלאה של צבאות התורקים על שדה הקרב, לא פעלו שום רושם לטובה בלב השולטן, ולא שנו את דכאות נפשו. כאז כן גם עתה הלך קודר כל היום ושחוח תחת סבל יגונו אשר גבר מיום ליום. רוח מרשחורי תקפהו ולא רפה ממנו למרות כל עמל הרופאים.

נשובה־נא, קוראים יקרים, ונראה מה נעשה, לפני שבועות מספר באסתר יפתנו, בהרופא שלמה מיודענו ובאנשיו, חסאך־פשה נראה להם באמת כמלאך מושיע במלוא מובן שתי המלים הללו. כידוע, בקשם הוא אחרי פתחו לפניהם את דלת המבוא המסתרי, להשאיר שמה רגעים אחדים ער שובו אליהם. ומה עשה הוא במשך הרגעים ההמה? שמעו נא ותמהו: הוא עף כחץ מקשת אל בית הרופא אשכנזי ויפקוד על אליעזר, בן משק ביתו לצרור את כל כלי הבית, הרהיטים והחפצים וכל דבר אשר לו ערך פחות או יותר חשוב ולהביאם אל המקום אשר ציין לו. הן אמנם בראשונה התנגד לו אליעזר וימאן לשמע בדבריו, אך עד מהרה הצליח הציר התורקי להטות אליו את לב אליעזר ולהשמע לפקודתו בתארו לפניו את המצב החמור אשר בו נמצא אדוניו ואנשיו, ואליעזר עשה ככל דברי המושיע. הנה כי כן הצליח סאן פשה להציל אתם 9 — אהבתו והוריה, אותם 10 —

שלובי זרוע על ספון אניה וניציאית אשר פניה כלפי האי מלטה. שמה, הרחק מהם צעדים אחרים כרעו האחים קירה על ברכיהם וישאו רנה ותפלה לאלהי השמים אשר עשה את כל הגדולות והנפלאות האלה ויצילם מתוך האש הגדולה, לשוב ולראות באור החיים, האניה התמידה את דרכה הלאה לאי מלטה ומשם הפליגה לעיר הגדולה ויניציה.

והשולטן מוחמד לא נואש עוד מלחפש אחרי אסתר משאת נפשו. לבו לא נתנהו להאמין כי במתים חלקה ולכן הוסיף לשלח יום יום מרגלי חרש בכל רחבי הממלכה ומחוצה לה לעקב אחרי עקבותיה ולגלות את מקום מחבואה, והנה לשמחתו הגדולה נתקיימה נבואתו, ובאחד הימים נתבשר השולטן אסיר־האהבה כי אסתר היפה עודנה בחיים, ובעיר ויניציה הארופית תתגורר יחד את ארוסה, שלמה הרופא, וישלח השולטן את שלישו, אסטרון בי אל ויניציה לבקש במפגיע מלפני ה"דוז", נשיא הקהילה למסור לו את הצפור הבורחת, כי אמנם בימים ההמה היה, היתה ממשלת עותמן לאחת הממשלות הכבירות והאדירות בארץ, אשר מפניה חתו כל ממשלות ארופה. נשיא הקהילה גם הוא בחפצו לחיות בשלום את "רועה המוחמדים האבירים", שלח להביא לפניו את הרב יהודה אריה מודינא ראש הרבנים בויניציה ויצהיר לפניו את בקשתו הגדולה של השולטן, ויפקוד עליו להביא לפניו את האורחים היהודים אשר באו מקרוב אל ארצו. רבי יהודה אשר ידע באמת 11

— - - - - רופאה הראשי של השולטנית סופיה בארמון השולטן, וכי גם אשתו שושנה איננה אלא אותה אסתר קירה, אותה העבריה היפה אשר באהבתה נלכד השולטן הגדול מוחמד ויחלה את מחלתו האנושה, - יעץ הוא את שלמה ואת רבי עמרם. לצאת מיד את הארץ להמלט על נפשם בטרם תשיגם הרעה, כי פקודה נמרצה יצאה מלפני הנשיא לאסרם ולתתם בידי שליח השולטן למען משך אליו את חסדי השולטן.

בעצם היום ההוא יצאו ארבעת הבורחים מן העיר ויניציה וישימו את פניהם אל העיר קורקובה, עיר מולדתו של הרופא שלמה ומקום מגורת אמו. שמה נחל לו הרופא הצעיר עשר וכבוד והיה לרופא המלך סגסמונד, מושל פולניה, וילך שמו הלך 12 ---

לתהלה ולתפארת. אסתר גם היא הוסיפה לפרוח כשושנה 13 ---

האביב בחיק אישה ותמשוך אליה ביפיה המקסים את 14 ----

רואיה. אביה ר' עמרם נהיה אחרי כן לראש הרבנים 15 ----

אשר שמה חבר את חבוריו המצוינים בפלוסופיה וב 16 ---

רודריגס גם הוא נלוו אתם ויחי חיים מאושרים בקרבת 17 ---

אחיו, מנת חלקו ואשרו בחיים.

מחמד השני בלה את שארית ימיו בחיי התבודדות ומנוחה וינזר מכל תענוגי החיים והמונם, כי עצוב רוח ומר נפש נשאר כל הימים - המועטים אמנם - אשר חי על פני האדמה וישאיר אחריו את שני בניו הנסיכים מוסטפה ואחמד. ימים אחדים לפני מותו קרא אליו את שני בניו וישבעם בשבועת האלה לבלי הפר את ברית האחוה ביניהם ולחיות תמיד בחברה ובאהבה כל הימים, בנו הבכור, יורש העצר, קיים אמנם את שבועתו הגדולה לאביו.

וזו היתה הפעם הראשונה בתורקיה, אשר עלה שולטן חדש על כסא המלוכה ולא הרג את אחיו וקרוביו. השולטן מחמד השני השאיר אחריו את שמו לתהלה ולכבוד ויכנוהו בשם ה"ישר באדם" כי אמנם אהב אהב

הוא משפט אמת וצדק וירדוף כל ימיו אחרי הצדק האנושי והיושר השכלי. רגעים אחדים לפני מותו קונן השולטן הגוע בלב נשבר ורוח נכאה את הקינה הזאת:

